

**Evaluering af
Handlingsprogram for
Nordisk jord- og skovbrugssamarbejde
2001-2004**

ANP 2004:725

AEB Consult

FEBRUAR 2004

Evaluering af Handlingsprogram for Nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001-2004

ANP 2004:725

© Nordisk Ministerråd, København 2004

Tryk: Ekspresen Tryk & Kopicenter

Oplag: 200

Trykt på miljøvenligt papir som opfylder kravene i den nordiske miljøsvanemærkeordning.

Sælges gennem Nordisk Ministerråds salgsagenter, se listen på sidste side.

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Telefax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Telefax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske jord- og skovbrugssamarbejde

Jord- og skovbrugsdrift i de nordiske lande bygger på samme naturgivne betingelser, og står ofte over for fælles udfordringer. På dette grundlag er der opbygget et traditionsrigt nordisk samarbejde inden for jord- og skovbrug. Nordisk Ministerråd (landbrugsministrene) prioriterer blandt andet samarbejde om forskning og forskeruddannelse, planteforædling, bevaring af vor biologiske arv, landbrugsmiljø og samarbejde mellem offentlige kontrolmyndigheder.

Nordisk Ministerråd

blev oprettet i 1971 som samarbejdsorgan mellem de nordiske landes regeringer. Ministerrådet fremlægger forslag til Nordisk Råds sessioner, viderefører rådets rekommandationer, rapporterer til Nordisk Råd om samarbejdets resultater og leder arbejdet inden for de forskellige emneområder. Samarbejdet koordineres af samarbejdsministrene, der er udpeget af det enkelte lands regering. Ministerrådet træder sammen i forskellige sammensætninger - afhængigt af hvilke spørgsmål, der skal behandles.

Nordisk Råd

blev oprettet i 1952 som et samarbejdsorgan mellem de folkevalgte forsamlinger og regeringer i Danmark, Island, Norge og Sverige. Finland indtrådte i 1955. Færøernes, Grønlands og Ålands delegationer indgår i henholdsvis Danmarks Riges og Finlands delegationer. Rådet består af 87 medlemmer. Nordisk Råd er initiativtagende og rådgivende og har kontrollerende opgaver i det nordiske samarbejde. Nordisk Råds organer er plenarforsamlingen, præsidiet og udvalgene.

Vision for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde.¹

- *I målinriktad och resurseffektiv nordisk samverkan bidrar de nordiska länderna och de självstyrande områdena till att konkretisera och förverkliga hållbar utveckling inom jord- och skogsbruket.*
- *Genom kunskapsutveckling och framåtsyftande politik inom Norden skapas underlag för att påverka den internationella utvecklingen och där få genomslag för nordiska värderingar.*

¹ Handlingsprogram for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001 - 2004.

Forkortelser

CAR	Centre of Advanced Research
CBD	Convention on Biological Diversity
CCC	The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Cooperation between the Nordic and Baltic States
DJF	Danmarks JordbrugsForskning
DKK	Danske kroner
EKF	Embedsmandskomitéen for fiskeri
EK-Livs	Embedsmandskomitéen for levnedsmidler
ERA	European Research Area
EØS	Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde
EU	Den Europæiske Union
EUFORGEN	The European Forest Genetic Resources Programme
FN	Forenede Nationer
FORMAS	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
GMO	Genmodificerede organismer
HP	Handlingsprogram for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001-2004
KG-FJSL	Koordinationsgruppen for fiskeri, jord- og skovbrug, samt levnedsmidler
MJS	Anvendes for både Nordisk miljøstrategi for jord- og skovbrug og for Styregruppen for miljøstrategien for jord- og skovbrug
NEF	Nordisk embedsmandskomité for fiskerispørgsmål
NEJS	Nordisk embedsmandskomité for jord- og skovbrug
NFK	Nordisk Frøkontrollkomité
NGB	Nordisk Genbank
NGH	Nordisk Genbank for Husdyr
NGR	Nordisk GenressourceRåd
NJF	Nordiske Jordbrugsforskere Forening
NKIS	Nordisk Kontaktgruppe for Internationale Skovspørgsmål
NKJ	Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning
NKJS	Nordisk Kontaktorgan for Jord- og Skovbrugsspørgsmål
NKVet	Nordisk Veterinærvidenskabeligt samarbejdsorgan
NMR	Nordisk Ministerråd
NMR-FJSL	Nordisk Ministerråd for fiskeri, jord- og skovbrug, samt levnedsmidler
NMRS	Nordisk Ministerråds sekretariat
NOR	Nordisk Organ for Renforskning
NordForsk	Nordisk forskning og udredning for fødevareproduktion og skovbrug (forslag)
NordGen	Nordisk genbevaring for fødevareproduktion og skovbrug (forslag)
NorFA	Nordisk Forskeruddannelsesakademi
NORIA	Nordic Research and Innovation Area
NOVA	The Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University
NR	Nordisk Råd
NSF	Nordiske Skovejeres Forening
NSFP	Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd
SJFR	Scandinavian Journal of Forest Research
SNJF	SamNordisk Jordbrugs- og Fødevareforskning (forslag)
SNS	Samnordisk Skovforskning
WWF	Verdensnaturfonden (World Wide Fund for Nature)

Indholdsfortegnelse

Forkortelser	ii
1 Indledning.....	1
1.1 BAGGRUND	1
1.2 METODE	1
2 Evalueringens hovedpunkter	3
2.1 NORDISK NYTTE	3
2.2 SAMARBEJDETS ORGANISERING	3
2.3 INTEGRATION AF MILJØHENSYN	4
2.4 SAMARBEJDE MED DE BALTISKE LANDE	4
2.5 FOR MANGE STRATEGIER OG HANDLINGSPROGRAMMER	4
3 Nordiske mål	5
3.1 GENERELT	5
3.2 SPECIFIKT FOR JORD- OG SKOVBRUGSSEKTOREN	6
4 Handlingsprogrammet	9
4.1 GENERELT	9
4.1.1 <i>Integration af miljøhensyn</i>	10
4.1.2 <i>Overlappende indsatsområder</i>	11
4.2 FINANSIERING	11
5 Nordisk nytte af samarbejdet	15
5.1 GENERELT	15
5.2 BÆREDYGTIGT JORDBRUG	16
5.2.1 <i>Politiske initiativer</i>	16
5.2.2 <i>Projektsamarbejdet</i>	16
5.3 BÆREDYGTIGT SKOVBRUG	17
5.3.1 <i>Politiske initiativer</i>	17
5.3.2 <i>Projektsamarbejdet</i>	18
5.4 GENETISKE RESSOURCER OG BIOLOGISK MANGFOLDIGHED	18
5.4.1 <i>Politiske initiativer</i>	18
5.4.2 <i>Projektsamarbejdet</i>	19
5.5 LEVNEDSMIDDELSIKKERHED	19
5.5.1 <i>Politiske initiativer</i>	20
5.5.2 <i>Projektsamarbejdet</i>	20
5.6 LANDSBYUDVIKLING	21
5.6.1 <i>Politiske initiativer</i>	21
5.6.2 <i>Projektsamarbejdet</i>	21
5.7 SAMARBEJDET MED NÆROMRÅDET	21
5.7.1 <i>Politiske initiativer</i>	21
5.7.2 <i>Projektsamarbejdet</i>	22
5.8 SAMLET BEDØMMELSE	22
6 Tværgående sektorsamarbejde	23
6.1 LEVNEDSMIDLER	23
6.2 FISKERI	23
6.3 MILJØ	23
6.4 ENERGI	24
6.5 BÆREDYGTIG UDVIKLING	24
7 Handlingsprogram 2005-2008	25

8	Samarbejdets organisering	27
8.1	MINISTERRÅDSARBEJDET	28
8.1.1	<i>NMR-FJSL</i>	28
8.1.2	<i>KG-FJSL</i>	29
8.1.3	<i>NEJS</i>	30
8.1.4	<i>Sekretærgruppen</i>	30
8.1.5	<i>NKJS</i>	31
8.2	INSTITUTIONER OG SAMARBEJDSORGANER PÅ GENBEVARINGSOMRÅDET	31
8.2.1	<i>Nordisk Genressourceråd (NGR)</i>	31
8.2.2	<i>Nordisk Genbank (NGB)</i>	32
8.2.3	<i>Nordisk Genbank for Husdyr (NGH)</i>	33
8.2.4	<i>Nordisk Netværk for Skovgenetiske Ressourcer</i>	33
8.2.5	<i>Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP)</i>	33
8.2.6	<i>Nordisk Frøkontrolkomité (NFK)</i>	34
8.2.7	<i>NordGen og udvidelsen af NMR</i>	34
8.3	SAMARBEJDSORGANER VEDRØRENDE FORSKNING OG UDREDNING PÅ JORD- OG SKOVBRUGSOMRÅDET	35
8.3.1	<i>Samnordisk Skovforskning (SNS)</i>	35
8.3.2	<i>Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ)</i>	37
8.3.3	<i>Styregruppen for Miljø, Jord- og Skovbrug (MJS)</i>	39
8.3.4	<i>The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Co-operation (CCC)</i> ..	40
8.3.5	<i>Nordisk Organ for Renforskning (NOR)</i>	40
8.3.6	<i>Nordisk Kontaktgruppe for Internationale Skovspørgsmål (NKIS)</i>	41
8.4	FORSLAG TIL FORENKLING AF DET NORDISKE SAMARBEJDE OM GENBEVARING OG OM FORSKNING OG UDREDNING FOR JORD- OG SKOVBRUG	41
8.4.1	<i>NordGen</i>	43
8.4.2	<i>NordForsk</i>	44

Bilag

- 1 Mandat for evalueringen**
- 2 Interviewpersoner**
- 3 Opfølgning af handlingsprogrammet for jord- og skovbrug 2001-2004**
- 4 Jord- og skovbrugs sektordiagram**
- 5 Finansiering af handlingsprogrammet**

1 INDLEDNING

1.1 BAGGRUND

Handlingsprogrammet for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001-2004 (HP) foreskriver at der imod slutningen af programperioden skal gennemføres en evaluering af de resultater som er opnået inden for handlingsprogrammet. Opgaven vedrører alene det sagsområde der hører under NEJS.

Mandatet for evalueringen er gengivet i bilag 1 hvoraf det bl.a. fremgår at ”Evalueringen skal fokusere på det overordnede billede, hvad angår programrets relevans og opnåede resultater, og ikke fokusere på detailvurdering af de enkelte projekter” samt at ”Evalueringen skal nøje vurdere om, der inden for det nordiske jord- og skovbrugssamarbejde har været områder, hvor det nordiske samarbejde har haft en særskilt nytteeffekt. Evalueringen skal endvidere vurdere om det nordiske jord- og skovbrugssamarbejdet har den rette organisatoriske sammensætning, og om der i fremtiden kan opnås fordele ved organisatoriske ændringer.”

Opgaven blev overdraget **AEB Consult** og udført i perioden december 2003 - februar 2004 af forstkandidat **Anders Erik Billeschou**, AEB Consult, og vicedirektør, PhD, **Søren A. Mikkelsen**, Danmarks JordbrugsForskning (DJF).

1.2 METODE

Evalueringen er gennemført ved et stort antal interviews i de nordiske lande, jvf. bilag 2, suppleret med elektronisk korrespondance og læsning af en række baggrundspapirer. Dette omfatter strategier og handlingsprogrammer, referater og baggrundsnotater til møder i Nordisk Ministerråd (NMR-FJSL), koordinationsgruppen (KG-FJSL), embedsmandskomitéen for jord- og skovbrug (NEJS), og sekretærgruppen for NEJS i perioden. Det omfatter endvidere årsberetninger og budgetter for såvel NMR som institutioner og samarbejdsorganer inden for jord- og skovbrugsområdet. De nødvendige informationer til brug for evalueringen har måttet samles fra mange kilder, bl.a. fordi NEJS ikke laver en årsberetning for sin virksomhed.

Vi beklager ikke at have haft mulighed for at inkludere de selvstyrende områder, Færøerne, Grønland og Åland, de baltiske lande samt EU-kommissionen i vores besøgsprogram, men vi har måttet prioritere opgaveløsningen inden for de givne rammer.

Samtidig med evalueringen af HP er der igangsat evalueringer af såvel genbevaringsstrategien, levnedsmiddelsamarbejdet og fiskerisamarbejdet. Vi har i muligt omfang koordineret vores arbejde med de ansvarlige for disse evalueringer. Dette gælder især evalueringen af den nordiske genbevaringsstrategi

som er gennemført af skovrider, PhD, **Bjerne Ditlevsen**, Skov- og Naturstyrelsen, DK.

Vi takker de mange deltagere i det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet, vi har måttet ulejlige, for deres velvillige bistand. Alle synspunkter, vurderinger, analyser og forslag der præsenteres i det følgende, er dog vores ansvar alene.

2 EVALUERINGENS HOVEDPUNKTER

2.1 NORDISK NYTTE

Jord- og skovbrugssektoren er en meget væsentlig bidragsyder til realiseringen af den nordiske strategi for bæredygtig udvikling (BU-strategien), og der er stor nordisk nytte af samarbejdet på området. Det gælder især genområdet, skovforsknings samarbejdet og arbejdet med levnedsmiddelsikkerhed.

Vi har med stor tilfredshed konstateret at skovforsknings samarbejdet har truffet beslutning om at indlede en arbejdsdeling mellem de nordiske sektorforskningsinstitutioner på området med en forventet meget stor nordisk nytte til følge.

2.2 SAMARBEJDETS ORGANISERING

Levnedsmiddelsikkerhed er ikke længere et specifikt prioritetsområde for NEJS som følge af udvidelsen af ministerrådet fra kun at dække jord- og skovbrug til nu tillige at omfatte fiskeri og levnedsmidler. Ansvar for levnedsmiddelsikkerhed ligger nu primært i EK-Livs.

Samarbejdsområdet jord- og skovbrug er i dag opsplittet på mange enheder og vi foreslår at organisationen forenkles og reorganiseres i to markante hovedområder. Samtidig skal fisk og fødevarer som følge af udvidelsen af ministerrådet indarbejdes i det nordiske samarbejde om genbevaring og forskning:

NordGen

NORDISK GENBEVARING FOR FØDEVAREPRODUKTION OG SKOVBRUG

NordForsk

NORDISK FORSKNING OG UDREDNING FOR FØDEVAREPRODUKTION OG SKOVBRUG

NORDGEN				NORDFORSK		
BESTYRELSE OG RÅDGIVER FOR NMR				KOORDINATIONSGRUPPE OG RÅDGIVER FOR NMR		
TEKNISK-FAGLIGE UDVALG				BESTYRELSE	BESTYRELSE	BESTYRELSE
FISK	HUSDYR	FØDEVARER OG KULTURPLANTER	SKOVTRÆER	SAMNORDISK FISKERIFORSKNING	SAMNORDISK JORDBRUGS- OG FØDEVAREFORSKNING	SAMNORDISK SKOVFORSKNING
netværk	netværk	netværk	netværk	netværk	netværk	netværk

Jvf. den mere detaljerede figur på side 42.

Samarbejdet i Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) er i krise og vi foreslår området revitaliseret gennem dannelsen af et nyt forskningsorgan hvor fødevarerområdet inddrages: *SamNordisk Jordbrugs- og Fødevarerforskning* under NordForsk med samme muligheder som SNS for at gennemføre samnordisk forskning og arbejdsdeling.

Vores anbefalinger er koordineret med arbejdsgruppen for etablering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler. Arbejdsgruppen vil bl.a. se på finansieringen af forskningssamarbejdet. Vi tror på, at et styrket nordisk samarbejde på området kan have betydning med Norden som et eksempel på regionalt innovativt samarbejde i det nye Europa og internationalt i øvrigt.

2.3 INTEGRATION AF MILJØHENSYN

Vi konstaterer at integrationen af miljøhensyn i jord- og skovbrugssektoren er søgt gennemført ved oprettelsen af nye organer, men også at disse organer mangler tættere samarbejde med jord- og skovbruget. Vi finder denne ”knop-skydningsstrategi” forkert og foreslår at genressourcerådets arbejde indarbejdes i NordGen, og at arbejdet i styregruppen for miljøstrategi for jord- og skovbrug tillige med de ressourcer gruppen disponerer over indarbejdes i NordForsk. I begge tilfælde sikres miljøsektorens interesser gennem repræsentation i de styrende organer.

2.4 SAMARBEJDE MED DE BALTISKE LANDE

Vi konstaterer at samarbejdet med de baltiske lande har været mindre fremgangsrigt pga. disse landes prioritering af deres optagelse i EU og anbefaler at NordGen og NordForsk fortsat søger balterne inddraget i projektsamarbejdet.

2.5 FOR MANGE STRATEGIER OG HANDLINGSPROGRAMMER

Vi har fundet at der er for mange strategier og handlingsprogrammer og anbefaler at nøjes med BU-strategien som grundlag for hvorledes indsatsområderne for fiskeri, jord- og skovbrug, samt levnedsmidler skal omsættes til handling. Vi anbefaler en mere bevidst prioritering af indsatsen i forbindelse med udarbejdelsen af FJSL-handlingsprogrammet for 2005-2008. Strategierne for genbevaring og miljøhensyn i jord- og skovbrug foreslår vi ikke forlænges. Vi foreslår i stedet at de hensyn de skal varetage indarbejdes i både handlingsprogrammet og i mandaterne (opgavebeskrivelserne) for NordGen og NordForsk. Vi foreslår i øvrigt at NMR-FJSL bruger resultatkontrakterne med institutioner og samarbejdsorganer mere aktivt til prioritering af det nordiske samarbejde. Endelig anbefaler vi en bedre dokumentation og en større stringens i afrapporteringen af handlingsprogrammets mange aktiviteter.

3 NORDISKE MÅL

3.1 GENERELT

Det nordiske samarbejde er baseret på princippet om **nordisk nytte**, hvilket betyder at følgende betingelser for samarbejdet skal være opfyldt:

1. *omfatter virksomhed, som ellers skulle finde sted i nationalt regi, men hvor påviselige positive effekter opnås gennem fælles nordiske løsninger,*
2. *manifesterer og udvikler nordisk samhørighed,*
3. *øger nordisk kompetence og konkurrencekraft/konkurrenceevne.*

Punkt 2 og 3 i nyttedefinitionen opfyldes umiddelbart af det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. De nordiske lande er små og de faglige miljøer på alle sektorens områder er også små og ofte under den kritiske masse for at dække fagområdet og for at vedligeholde sin kompetence. Derfor giver samarbejdet mening og nytte. Vi ser nærmere på opfyldelsen af punkt 1 (hvilke områder er særligt egnede for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde) i kapitel 5.

Den *nordiske samhørighed* er båret af fælles nordiske værdier som bl.a. omfatter en fælles holdning til demokrati, åbenhed og folkelig deltagelse i beslutningsprocesserne, ligestilling, økonomisk, social og kulturel lighed, miljø samt internationalt arbejde.

Det nordiske samarbejde hviler på tre søjler:

1. *samarbejde indenfor Norden,*
2. *samarbejde med lande i nærområdet, dvs. de baltiske lande, Nordvestrusland og Kaliningrad, og*
3. *samarbejde vedr. EU/EØS-spørgsmål samt øvrige internationale spørgsmål.*

HP fremhæver at samarbejdet indenfor Norden fortsat har højest prioritet. Samarbejdet med de baltiske lande skifter karakter når disse lande optages i EU i maj 2004. Samarbejdet ændres fra at være bistandspræget til at være et ligeværdigt myndighedssamarbejde hvor balterne må deltage i finansieringen af de fælles aktiviteter. Nærområdesamarbejdet i sin nuværende bistandsprægede form vil herefter prioritere samarbejdet med Nordvestrusland højere.

De nordiske lande er i en international sammenhæng små nationer, og man kunne derfor tilføje til punkt 1 i nyttedefinitionen at den nordiske nytte i visse tilfælde kan forøges ved at samarbejde ikke blot indenfor Norden men med lande udenfor Norden. Vi vil fremhæve eksempler på sådanne områder i det følgende.

Vi er enige med den såkaldte vismandsrapport² når den fastslår at:

”Det nordiska samarbetets kanske viktigaste uppgift framöver är att se till att Nordens stämma framtonar klart i internationella fora, för att värna om nordbornas intressen och uttrycka de demokratiska värderingar och den människosyn som förenar Norden. Panelen understryker att det nordiska samarbetet är ett politiskt instrument som kan brukas eller lämnas obrukat. Panelen rekommenderar starkt att det brukas.”

De nordiske lande har i en række tilfælde opnået stor indflydelse (og dermed stor nordisk nytte) ved at optræde samlet udadtil som det fx skete på verdens-topmødet om bæredygtig udvikling i Rio i 1992, i det fortsatte arbejde i FN's skovpanel og på verdenstopmødet om bæredygtig udvikling i Johannesburg i 2002. Vi opfatter den *nordiske samhörighed* som en afgørende forudsætning for at kunne tale med én tunge i internationale forsamlinger.

Det fremgår da også af udkastet til BU-strategi 2005-2008 at der skal lægges øget vægt på at samarbejdet bruges til indflydelse internationalt.³

3.2 SPECIFIKT FOR JORD- OG SKOVBRUGSSEKTOREN

Jord- og skovbrugssektoren har en meget stor rolle når det drejer sig om at fremme bæredygtig udvikling i Norden som beskrevet i ”Bæredygtig udvikling - En ny kurs for Norden” (BU-strategien)⁴; et forhold som Nordisk Råd fremhævede i sin behandling af HP: ”Sektorn spelar en mycket viktig roll i genomförandet av ett hållbart Norden”⁵. HP's opgave er at operationalisere de målsætninger som er lagt fast i BU-strategien. Samtidig lægger jord- og skovbrugsministrene stor vægt på at arbejdet inden for sektoren er **politisk relevant**, herunder at det bidrager til den politiske udvikling såvel nationalt som internationalt på de områder hvor der kan opnås nordisk enighed.

Vismændenes synspunkt om størst nordisk nytte ved at tale med én stemme internationalt har kun i begrænset udstrækning fundet indpas i det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. HP fastslår som nævnt at samarbejdet indenfor Norden fortsat har højest prioritet. Samtidig konstaterer vi at jord- og skovbrugssektoren ikke fremhæves i hverken ”Ny nordisk dagsorden” eller NMRs bidrag til at give EU-arbejdet i det nordlige Europa øget styrke.⁶ Det betyder næppe at jord- og skovbrug er under nedprioritering i det nordiske samarbejde, men vi observerer at den afgørende rolle sektoren spiller i den bæredygtige udvikling i Norden savner klar markering i NMRs seneste politiske nøgledokumenter for udviklingen af det nordiske samarbejde og dets rolle internationalt.

Vi anbefaler at NEJS er mere opmærksom på at markere sektorens betydning for bæredygtig udvikling i Norden og internationalt.

² Öppet för världens vindar - NORDEN. Nord 2000:15. (Jvf. Ny nordisk dagsorden - opfølgning af Vismandsrapporten. ANP 2001:731).

³ ”... stärka och påverka relevanta internationella processer bl.a. EU, OECD och FN ...”

⁴ TemaNord 2001:505.

⁵ NR Rek. 17/2000.

⁶ Submission of the Nordic Council of Ministers in preparation for the new Northern Dimension Action Plan 2004-2006. ANP 2003:725.

En medvirkende årsag til denne situation er formentlig at de nordiske lande er delte i spørgsmålet om EU med 3 medlemslande og 2 lande der ikke er med i EU-samarbejdet. Denne opdeling afspejles meget markant i landenes engagement over for det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. Island og Norge har stor nytte af det nordiske samarbejde som samtidig åbner et vindue til det europæiske samarbejde, mens de øvrige 3 lande ofte må prioritere EU-samarbejde højere end det nordiske fordi EU-arbejdet er retsskabende og økonomisk langt mere forpligtende.

Opdelingen i EU-medlemmer og ikke-medlemmer forhindrer politisk samarbejde på jordbrugsområdet, men er ikke til gene for de øvrige prioriterede områder inden for jord- og skovbrugssektoren som genbevaring, forskning og skovbrug. Island og Norge samarbejder jo med EU gennem EØS (det europæiske økonomiske samarbejdsområde).

4 HANDLINGSPROGRAMMET

4.1 GENERELT

HP er i overordentlig god overensstemmelse med BU-strategien, men begge er alt for ambitiøse i forhold til budgetterne, hvilket da også er markeret i HP⁷. HP prioriterer 5 indsatsområder:

- ➔ bæredygtigt jordbrug,
- ➔ bæredygtigt skovbrug,
- ➔ genetiske ressourcer og biologisk mangfoldighed,
- ➔ levnedsmiddelsikkerhed, og
- ➔ landsbyudvikling.

Alle prioritetsområderne med undtagelse af landsbyudvikling genfindes som selvstændige afsnit i BU-strategien.⁸

Skovbrug	Jordbrug
Skov dominerer arealanvendelsen i FI = 68 % skov 9 % jordbrug SE = 68 % skov 8 % jordbrug NO = 37 % skov 4 % jordbrug	Jordbrug dominerer arealanvendelsen i DK = 62 % jordbrug 11 % skov
Ingen EU-politik for skovbrug	Fælles EU-politik for jordbrug
Norden har en meget stærk position internationalt	Norden med varierende international styrke

Gennemførelsen af handlingsprogrammet er påvirket af landenes forskelligheder. Det gælder som nævnt forholdet til EU, men også de naturgivne forskelle. Jvf. boksen. Begge forhold er medvirkende til at landene har forskellige prioriteringer og holdninger til det nordiske samarbejde.

Skovsektorens betydning i Finland, Sverige og til dels Norge springer i øjnene, mens det alene er i Danmark at jordbrug er den dominerende arealanvendelse.

Handlingsprogrammet styres af NEJS. Vi savner imidlertid en systematisk opfølgning og rapportering af indsatser og resultater.

Såvel BU-strategien som HP mangler operationelle indikationer til brug for prioriteringen af de knappe ressourcer. Den eneste prioritering i HP er en oplysning om at de vigtigste områder, jordbrug og skovbrug, er præsenteret før de andre 3 indsatsområder. Det er ikke begrundet at jord- og skovbrug skulle være vigtigere i det nordiske samarbejde end de øvrige områder. Forholdet er i øvrigt i modstrid med at mere end halvdelen af den nordiske finansiering *de facto* bruges på et andet område, nemlig genbevaring.

⁷ ”Ambitionerne er høje indenfor et relativt begrænset budget.” Det tilføjes at BU-strategien forudsætter at landene selv har hovedansvaret for at gennemføre strategien.

⁸ I udkastet til BU-strategiens mål og indsatsområder 2005-2008 medtages landsbyudviklingen under bæredygtigt landbrug.

Resultatet af det ambitiøse program er at alle aktiviteter i perioden reelt har været i fuld overensstemmelse med HP, men der er som følge af de begrænsede midler flere punkter i programmet der endnu ikke er blevet taget vare på; jvf. gennemgangen i kapitel 5.

Det anbefales at det næste handlingsprogram for 2005-2008 opstiller prioriterede målsætninger for periodens indsatser.

Herunder bør der tages større hensyn til samarbejdets muligheder for at påvirke relevante internationale processer som fremhævet af ”vismændene” og i udkastet til BU-strategi 2005-2008.

4.1.1 Integration af miljøhensyn

HP og især BU-strategien fremhæver princippet om integration af miljøhensyn i sektorerne.⁹ Der henvises til EU’s såkaldte Cardiff-princip hvor hver sektor i EU-regi er ansvarlig for integration af miljøhensyn og bæredygtig udvikling i deres respektive sektorpolitikker. BU-strategien og HP opererer alligevel med et selvstændigt afsnit for biologisk mangfoldighed og genetiske ressourcer. Disse hensyn skal ikke blot varetages som en integreret del af bæredygtigt jord- og skovbrug men tillige af miljøsektoren med hvem der derfor skal samarbejdes tværsektorielt. NMR har i flere tilfælde løst opgaven ved at oprette nye organer, fx genressourcerådet og styregruppen for miljøstrategien for jord- og skovbrug, fremfor at placere ansvaret i den berørte sektor.

”Ny nordisk dagsorden” (opfølgning af vismandsrapporten) peger på behovet for ikke blot at se på miljø siden i bæredygtig udvikling, men også at efterstræbe ”at den sociala och ekonomiska dimensionen inkorporeras i hållbar utveckling.”

Knopskydning og dobbeltdækning er ansvarsforflygtigende og fremmer ikke den ønskede integration. Tværtimod har den uklare rollefordeling medført at miljøsektoren har iværksat jord- og skovbrugsprojekter uden koordination med jord- og skovbruget. Vi finder det afgørende vigtigt for integrationen af miljøhensyn i jord- og skovbrugssektoren at der etableres en klar rollefordeling hvor hver sektor påtager sig sit ansvar: Miljøsektoren for at sætte standarder og overvåge miljøtilstanden; jord- og skovbruget for at udvikle og sikre bæredygtige driftsformer. Vi kommer tilbage til spørgsmålet om integration af miljøhensyn i sektoren flere gange i det følgende.

Det anbefales at miljøhensyn integreres i sektorarbejdet og at der derfor ikke længere udarbejdes særlige strategier for genbevaring eller for miljøhensyn i jord- og skovbruget.

De hensyn disse strategier er tænkt at skulle varetage kan med større vægt indarbejdes *dels* i sektorens handlingsprogram, *dels* i mandaterne (opgavebeskrivelse) for de nordiske samarbejdsorganer der skal realisere BU-strategien og sektorens handlingsprogram. Endelig kan NMR-FJSL anvende resultatkontrakterne for samarbejdsorganerne meget mere målrettet. I alle tilfældene bør

⁹ Et af ”mål och insatser” i afsnit 2.4 i udkast til BU-strategi 2005-2008 er at ”De nordiska länderna avser stärka integreringen av miljöhänsyn i de olika sektorerna, NMR vil arbeta vidare med metoder för att operationalisera varje sektors ansvar för och bidrag till en bæredygtig udvikling.”

udarbejdelsen af handlingsprogrammet for 2005-2008 og fastlæggelsen af mandaterne for samarbejdsorganerne og resultatkontrakterne koordineres med miljøsektoren således at miljøhensynene sikres bedst muligt. Vi kommer tilbage til dette punkt under vores forslag til samarbejdets fremtidige organisering i kapitel 8.

4.1.2 Overlappende indsatsområder

Der er også overlap mellem indsatsområderne når det gælder genmodificerede organismer (GMO) og dyrevelfærd. GMO-området er behandlet i BU-strategiens afsnittet for biologisk diversitet og genbevaring under tema 3.4, i jordbrugsafsnittet under tema 9.9 og i levnedsmiddelafrsnittet under tema 6.8. Dyrevelfærd er behandlet i jordbrugsafsnittet under tema 9.8 og i levnedsmiddelafrsnittet under tema 6.9. Disse dobbeltdækninger er videreført i udkastet til BU-strategi for 2005-2008.

Dobeltdækning kan være velbegrundet hvis opgaveløsningen skal deles mellem forskellige aktører med forskellige ansvarsområder, men det kræver at planlæggerne - i dette tilfælde ministerråd og embedsmandskomitéer - er sig dette forhold bevidst og sikrer at aktørerne også er det.

4.2 FINANSIERING

MULIGHEDER for NORDISK MEDFINANSIERING af PROJEKTER og ANDRE AKTIVITETER på JORD- OG SKOVBRUGSOMRÅDET		PROJEKTMAGERE						
		NEJS	Rådgivende udvalg		Projektadministratorer (og rådgivere)			
			Genressourcerådet	Consultation Committee	JORDBRUG		Genbanker	Andre samarbejdsorganer og eksterne ansøgere
					NKJ	Styregruppen for MJS		
FINANSIERINGSKILDER	NEJS-projektmidler til jord- og skovbrug							
	Handlingsplan for fødevarer sikkerhed ¹⁰							
	Miljøstrategi for jord- og skovbrug (MJS) ¹¹							
	Strategisk pulje ¹²							
	Bæredygtig Udvikling-puljen ¹³							
	Del af nærområdepuljen ¹⁴							
	Andre puljer (bl.a. enheder under miljøsektoren)							

	Ansvar for bevillinger til projekter ("egne" penge)
	Kræver ansøgning

¹⁰ Projektideer skal forankres tværsektorielt (levnedsmidler, fisk samt jord- og skovbrug).

¹¹ 3 millioner kroner om året med halvdelen fra hver af jord/skov- og miljøsektorerne.

¹² Forudsætter 50% sektormedfinansiering.

Mere end 10 millioner DKK i 2003, og 15 millioner DKK i 2004.

¹³ Forudsætter 50% sektormedfinansiering.

4½ millioner DKK i 2003 og lidt mindre end 4 millioner DKK i 2004.

¹⁴ Ca. 11 millioner DKK om året til bæredygtig ressourceudnyttelse.

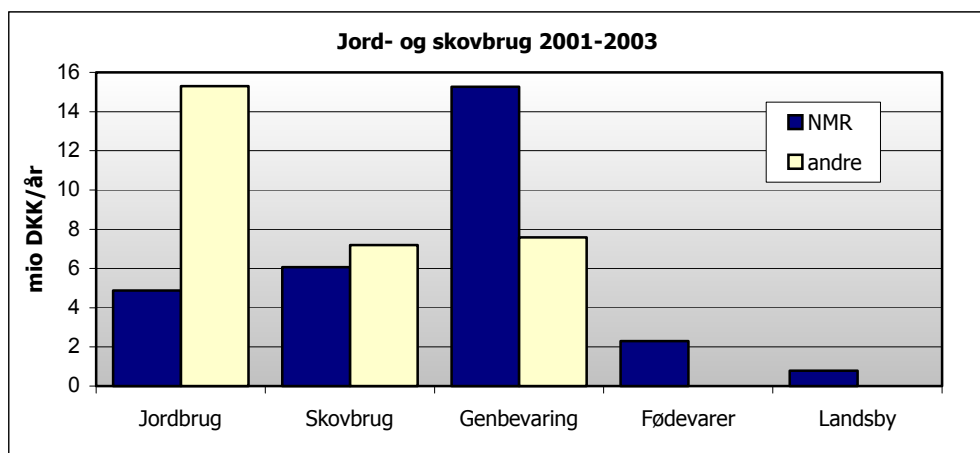
Den nordiske finansiering af HP stammer primært fra NEJS-budgettet. I tillæg hertil har NMR flere puljer som har kunnet bidrage. Situationen er kompleks og ikke umiddelbar klar for ret mange af aktørerne - og da slet ikke for udenforstående. Figuren ovenfor giver en oversigt over finansieringskilder og projekt-magere.

NEJS-projektmidlerne finansierer halvdelen af miljøstrategien for jord- og skovbrug med 1,5 millioner DKK om året og formandslandenes initiativer med 1,5 million DKK om året. Resten af NEJS-midlerne fordeles efter ansøgning.

Mulighederne for NMR-støtte til samnordiske aktiviteter annonceres ikke. Man skal kende systemet for at få del i pengene. Flere af de interviewede projekt-administratorer er ikke bekendt med alle de muligheder de har for at søge nordisk medfinansiering til deres opgaveløsning, men "alle" kan søge om støtte i alle puljerne. Den eneste begrænsning er at tilskud fra den strategiske pulje og fra BU-puljen forudsætter 50 % medfinansiering fra sektorens eget budget. Komplicerede strukturer og vilkår fremmer ikke decentraliseringen af det nordiske samarbejde fra NMRS til institutioner og permanente samarbejdsorganer.

Vi finder det værd at overveje om ikke støttemulighederne regelmæssigt bør bringes til kendskab for en større kreds.

Det har desværre ikke været muligt at kortlægge pengestrømmene for de ovennævnte projektmageres initiativer fuldstændigt. Det er især svært at få styr på finansieringen af NEJS-initiativerne som i højere grad end de øvrige gør brug af samtlige puljer. Som allerede nævnt har vi savnet en NEJS-årsberetning med oplysninger om aktiviteter og finansiering. Vi bedømmer dog at oversigten nedenfor for 2001 - 2003 viser et nogenlunde korrekt billede af det gennemsnitlige årlige forbrug (detaljer kan ses i bilag 5):

Området forbruger i dag ca. 60 millioner DKK om året hvoraf kun halvdelen kommer fra det nordiske budget. NEJS-andelen udgør 80 % af den nordiske finansiering. Den eksterne medfinansiering er størst for jordbrugsområdet, hvor de nationale forskningsråd helfinansierer samnordiske NKJ-projekter, og for skovbrugsområdet, hvor ansøgerne til samnordiske SNS-projekter skal præstere 2/3 national medfinansiering. Der er ingen national medfinansiering af jord- og skovbrugsprojekter i MJS-regi. Den eksterne medfinansiering på området stammer dels fra løsning af nationale opgaver (indtægtsdækket virksomhed for

genbankerne) og nationale bidrag, dels fra den nordiske genbanks projektaktiviteter finansieret af EU, bistandsorganisationer, m.fl.

Som nævnt har det været vanskeligt at etablere et samlet overblik over finansieringskilder og udførende organer. Der er kort sagt for mange ”kasser” og organer til meget få penge.

Det anbefales at der etableres en forenklet organisation og en bedre dokumentation og afrapportering af de mange aktiviteter.

5 NORDISK NYTTE AF SAMARBEJDET

5.1 GENERELT

De nordiske lande er små og de faglige miljøer på alle sektorens områder er også små og ofte under den kritiske masse for at dække fagområdet og vedligeholde sin kompetence. Det gælder især på genbankernes område hvor de nordiske lande af samme grund har afgivet national kompetence, og det gælder for jord- og skovbrugsforskningen. Der er derfor *særlig* stor nytte af det nordiske samarbejde på disse områder, og behovet for yderligere udvikling af samarbejde og arbejdsdeling øges i takt med globaliseringen og den internationale konkurrence om ressourcer, såvel humane som finansielle. Og så har vi i Norden som nævnt en fælles holdning til en række overordnede spørgsmål om ret og rimelighed som fremmer samarbejdet.

Opfølgningen af HP for så vidt angår politiske initiativer og projektvirksomhed er kortlagt og præsenteret i bilag 3. Periodens politiske initiativer dækker ofte flere af BU-strategiens temaer og er derfor anført flere steder i oversigten. Det samme gør sig også, omend i mindre grad, gældende for projekterne, men det er alligevel valgt kun at anføre hvert enkelt projekt én gang. Uddannelsesprojekter, der vedrører både jord- og skovbrug, er fx medtaget alene under tema 9.2: Styrke nordisk landbrugsforskning og uddannelse.

Det har ikke - med en enkelt undtagelse - været muligt at identificere konkrete tilfælde hvor det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet har bidraget direkte til den nationale politikudvikling. Når interviewpersoner bliver spurgt herom er svaret oftest at det nordiske samarbejde har en stor betydning for det nationale politiske arbejde, men at det alligevel er svært at pege på konkret udmøntning. Det indgår mere i grundholdninger og det generelle end i det konkrete. Den ene undtagelse fra perioden vedrører rettighederne til genetiske ressourcer som omtales nærmere i afsnit 5.4.1 nedenfor.

Oversigten i bilag 3 viser tillige den meget gode overensstemmelse mellem BU-strategien og HP. Det har imidlertid været vanskeligt at få indsamlet informationerne og det kan ikke udelukkes at analysen rummer enkelte fejl. Analysen medtager kun i meget begrænset omfang det udstrakte netværkssamarbejde der danner grundlag for forskningssamarbejdet; herunder den række af seminarer, temamøder, workshops, o.l. der er en del af opfølgningen af de politiske initiativer og netværkssamarbejdet.

5.2 BÆREDYGTIGT JORDBRUG

5.2.1 Politiske initiativer

Periodens politiske initiativer omfatter en ministererklæring (august 2002) om reduceret brug af pesticider, herunder enighed om udarbejdelse af en nordisk handlingsplan for reduceret anvendelse af pesticider, samt en ministerkonklusion (august 2002) om økologisk jordbrug med forslag om at oprette et nordisk netværk inden for området økologisk mad og landbrugsproduktion.

Der er gennemført en kortlægning af de nationale pesticidhandlingsplaner og landenes forskellige synspunkter vedrørende reduceret brug af pesticider (valg af kvalitative og/eller kvantitative mål), men der er endnu ikke udarbejdet en nordisk handlingsplan for reduceret anvendelse af pesticider.

Der er gennemført en analyse og afholdt et seminar som konkluderede at der ikke er behov for at oprette et nyt, særligt netværk inden for økologisk jordbrug, men at man kan benytte et allerede eksisterende. Ministerrådet bad i juni 2003 om yderligere opfølgning vedrørende bl.a. vejledning/rådgivning, regelværk og kontrol, forskning og markedsforhold i forbindelse med økologisk produktion.

Endvidere har ministerrådet i juni 2003 drøftet mulighederne for at lave en strategi for kulturlandskabet med udgangspunkt i bl.a. projektet om landbrugets fremtidige roller (indsatsområde: landsbyudvikling) og kulturlandskabskonferencen om landskabet som ressource (juni 2003).

Det politiske samarbejde med de baltiske lande på jordbrugsområdet omtales nedenfor i afsnit 5.7.

Endelig har ministrene ved flere møder drøftet mulighederne for bedre organisering og videreudvikling af samarbejdet vedrørende forskning og uddannelse. Diskussionerne har været støttet af 2 arbejdsgrupperapporter vedrørende implementering af et såkaldt nordisk forsknings- og uddannelsesrum på jord- og skovbrugsområdet. I juni 2003 vedtog ministerrådet at oprette den 3. arbejdsgruppe med repræsentanter for alle ministerrådets sektorer (fiskeri, jordbrug, skovbrug og levnedsmidler) for i samarbejde med forsknings- og uddannelsessektorerne at ”fremkomme med en vurdering af mulighederne for oprettelse af et nordisk rammeprogram for forskning og uddannelse dækkende alle aspekter af nærværende Ministerråds virkefelt.” Arbejdet i denne gruppe overlapper nærværende evaluering for så vidt angår organiseringen af forskningssamarbejdet og drøftes derfor nærmere i afsnit 8.3 og 8.4 nedenfor.

5.2.2 Projektsamarbejdet

Projektsamarbejdet har været omfattende og har inkluderet både de baltiske lande og det nordatlantiske område. NEJS har bl.a. støttet flere uddannelsesprojekter i NOVA-regi, hvoraf de fleste har inddraget de baltiske lande, projekter om frø- og foderstofkontrol, udvikling af indikatorer for bæredygtig jord- og skovbrug, rensdyrhold og landbrug i det nordatlantiske område, samt nordiske fusioner i agro- og fødevarerindustrien.

Øvrige projekter omfatter både analyser, udredninger og anvendelsesorienteret forskning og udvikling. Samarbejdet er gennemført i NKJ- og MJS-regi og har dækket alle temaområderne i BU-strategien og HP bortset fra styrkelse af den nordiske indflydelse i internationale forhandlinger. Dette har sin forklaring i landenes forskellige status i EU og deraf følgende forskelligheder mht. jordbrugspolitikken. NKJ-projekter har ikke inddraget de baltiske lande, som også kun er med i ganske få af MJS-projekterne. Dette drøftes yderligere i afsnit 8.3.2 og 8.3.3.

NKJ-projekterne har haft hovedvægten på dyresundhed, -velfærd og -etik, mens MJS-projekterne især har dækket jordbrugets miljøspørgsmål (pesticider, organisk affald, næringsstoffab og økologi). GMO-området er dækket af to projekter (NKJ og NEJS).

Selvom alle temaer er dækket af samarbejdstiltag er dette ikke et udtryk for at behovene er dækket eller at der har fundet en prioriteret indsats sted. Tværtimod er det som allerede nævnt vores opfattelse at det nordiske samarbejde til opfyldelse af handlingsprogrammet er uden ende og at der er behov for en løbende prioritering af indsatsområderne i forhold til de knappe ressourcer.

5.3 BÆREDYGTIGT SKOVBRUG

5.3.1 Politiske initiativer

De politiske initiativer vedrørende et forsknings- og uddannelsesrum omtalt ovenfor dækker tillige skovbruget.

Periodens specifikke skovpolitiske initiativer omfatter tre deklarationer om mærkning og sporbarhed af skovprodukter i international handel (juni 2001), international skovpolitik (august 2002), samt illegal hugst (juni 2003). Den sidste deklaration er understøttet af en WWF-rapport om illegal hugst i Baltikum og en Nordic-Baltic 21-konference i oktober 2003 om illegal hugst. Temaet illegal hugst i bl.a. Østeuropa og Rusland står højt på den skovpolitiske dagsorden, ikke mindst i lyset af de baltiske landes snarlige optagelse i EU. NMR-FJSL har derfor bedt Nordisk Kontaktgruppe for Internationale Skovspørgsmål (NKIS) følge op på spørgsmålet og rapportere til ministerrådet på sommermødet i 2004.

Samarbejdet i NKIS understøtter en fællesnordisk optræden i alle internationale samarbejdsorganer på skovområdet (FN's skovforum, biodiversitetskonventionens skovafsnit, Kyotoprotokollens skovinstrument, ministerkonferencen for beskyttelse af Europas skove, m.fl.) i overensstemmelse med ministerdeklarationen om international skovpolitik. I FN-systemet overtager EU medlemslandenes stemme uden at dette dog udelukker nordisk samarbejde og koordinering ”i korridorerne”.

Det politiske samarbejde med de baltiske lande på skovbrugsområdet omtales nedenfor i afsnit 5.7.

5.3.2 Projektsamarbejdet

Også på skovområdet er der tale om et omfattende projektsamarbejde. NEJS-støtten har bl.a. dækket handel som element til fremme af bæredygtig skovdrift, udvikling af indikatorer for bæredygtig jord- og skovbrug, skovrejsning, bioenergi, samt flere projekter vedrørende skovens sociale funktioner. Øvrige projekter er gennemført i SNS-regi og dækker stort set samtlige temaer i BU-strategien og HP. SNS-projekterne har især støttet temaområderne øget brug af miljøvenlig produkter fra skovbruget og udvikling af natur- og miljøvenlige driftsformer i skovbruget, men også klimaområdet er blevet støttet af SNS-projekter.

De baltiske lande har været inddraget i en del samarbejdsprojekter uden at man kan sige at det har karakter af målrettet opfølgning af Baltic 21-programmet som BU-strategien og HP opfordrer til. Dette skyldes ikke mindst at Baltic 21-programmet ikke støttes af selvstændige budgetter. Et hovedtema i Baltic 21 på skovområdet er familieskovbruget. Det er et tema som er omfattet af projektsamarbejdet i SNS og som støttes stærkt af skovejerorganisationerne.

5.4 GENETISKE RESSOURCER OG BIOLOGISK MANGFOLDIGHED

Genetiske ressourcer og biologisk mangfoldighed er et af de tværgående indsatsområder i BU-strategien og HP. Opfølgningen af HP på dette område er derfor sket i samarbejde med miljøsektoren som omtalt nærmere i afsnit 6.3.

5.4.1 Politiske initiativer

De politiske initiativer vedrørende genetiske ressourcer og biologisk mangfoldighed omfatter vedtagelsen af strategien for bevaring af genetiske ressourcer i Norden, et opfølgende nordisk seminar om strategien i 2001, oprettelsen af et nordisk netværk for skovgenetiske ressourcer i 2003, og især en ministerdeklaration (juni 2003) om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer.

NMR-FJSL har i perioden drøftet spørgsmål om adgang og rettigheder til de nordiske genressourcer flere gange og taget initiativ til udarbejdelsen af en omfattende rapport om emnet.¹⁵ Ministerrådets deklaration fra juni 2003 indebærer bl.a. at det materiale der opbevares i den nordiske genbank er fællesnordisk ejendom og kan anvendes frit af de nordiske lande. Dette internationalt enestående resultat danner grundlag for et fællesnordisk bidrag til det internationale arbejde i biodiversitetskonventionen hvor netop spørgsmålet om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer er et væsentligt og højt prioriteret tema.

Sverige har efterfølgende lovmæssigt overført det svenske materiale i genbanken til fællesnordisk eje.

Ministerrådet har tillige støttet iværksættelsen af et nordisk program for øget og aktiv bæredygtig udnyttelse af genressourcerne i Norden. Programmet omfatter bl.a. en informationsstrategi for det omfattende samarbejde i de nordiske genbanker for kulturvækster og husdyr, og nu også i det nye netværk for skovgenetiske ressourcer.

¹⁵ Access and Rights to Genetic Resources. A Nordic Approach. NORD 2003:16.

5.4.2 Projektsamarbejdet

Det omfattende projektsamarbejde er (udover projektet vedrørende adgang og rettigheder) koncentreret om BU-temaet biologisk mangfoldighed i jord- og skovbrug (tema 3.13) og foregår primært i genbankernes regi. MJS har iværksat projekter der ser på truslerne mod biodiversiteten gennem forvaltningen af det åbne land (jord- og skovbrug). Tema 3.13 er opdelt i

- ➔ styrkelse af den biologiske mangfoldighed i jord- og skovbrug,¹⁶
- ➔ styrke beskyttelsen af den biologiske mangfoldighed i kulturlandskabet,¹⁶
- ➔ styrke den biologiske mangfoldighed i genbanker, samt
- ➔ styrke samarbejdet med nærområdet.

På det internationale område er der netop igangsat et projekt om bæredygtig forvaltning af husdyr genetiske ressourcer - det internationale regelværk (WTO, CBD, m.v.).

De øvrige BU-temaer er stort set ikke fulgt op. Det drejer sig om så væsentlige temaer som nationale strategier og handlingsplaner for beskyttelsen af den biologiske mangfoldighed, sikring af den biologiske mangfoldighed i forbindelse med udsætning af ikke-hjemmehørende arter og genmodificerede organismer; herunder arbejdet med implementering af Cartagena-protokollen, metoder til overvågning, kulturmiljøet som en integreret miljøindsats, samt strategi for en sikring af de nordiske landskaber.

Mht. de nationale strategier og handlingsplaner er det et område som både NGR og genbankerne skulle beskæftige sig med, men der har endnu ikke været iværksat noget systematisk projektsamarbejde. Sikringen af kulturmiljøet og de nordiske landskaber indgår i politiske initiativer og projekter under områderne jordbrug og landsbyudvikling.

Samarbejdet med nærområdet om genbevaring har været omfattende i mange år. Fem samarbejdsprojekter (Conservation of plant genetic resources in the Baltic states, Regional co-operation on plant genetic resources for mutual benefit, The Vavilov institute, Nordic-Estonian Co-operation in Potato Seed Production, Genetisk variation hos tamboskap i Østersjøregionen) blev evalueret med overvejende positiv bedømmelse i 2002.¹⁷

For yderlige detaljer vedrørende det omfattende arbejde i genbankerne henvises til evalueringen af genstrategien.

5.5 LEVNEDSMIDDELSIKKERHED

Levnedsmiddelsikkerhed er et tværgående indsatsområde for både primære erhverv (fiskeri og jordbrug), forædlingsbranchen (slagterier, mejerier, fødevarerindustri, m.v.), og forbrugere. Området er derfor delt mellem flere sektorer og embedsmandskomitéer i NMR (fiskeri, jord- og skovbrug, levnedsmidler, forbrugerspørgsmål). Hovedansvaret for gennemførelse af HP på dette område er i

¹⁶ Disse to sub-temaer burde egentlig behandles som en integreret del af bæredygtigt jord- og skovbrug, men bliver det heller ikke i udkastet til BU-strategi 2005-2008.

¹⁷ Evaluation of Nordic Council of Ministers projects in the adjacent areas.

perioden flyttet fra NEJS til EK-Livs som en følge af det udvidede ministerråd, jvf. afsnit 8.1.1.

Vi henviser i øvrigt til samtidig evaluering af levnedsmiddelområdet.

5.5.1 Politiske initiativer

Levnedsmiddelsikkerhed har haft meget stor politisk opmærksomhed i perioden. NR har ved flere lejligheder haft fødevarerikkerhed på dagsordenen (netværk for fødevarerikkerhed i 2000 og 2002, genmodificerede organismer i 2000 og 2003, forbrugerspørgsmål, handel og transport af dyr, kriseberedskab, information og tolkning af forsigtighedsprincippet i 2001, og dioxiner i 2002).

NMR-FJSL har også haft levnedsmidler og levnedsmiddelsikkerhed på dagsordenen flere gange i perioden. På baggrund af ministerkonferencen om sikker mad i København 2000 gennemførtes i 2001 og 2002 et omfattende, tværsektorielt projekt om øget fødevarerikkerhed hvis anbefalinger ligger til grund for den vigtige Grønlandsdeklaration fra 2002 om øget fødevarerikkerhed i Norden. Deklarationen peger på det nordiske samarbejde som løftestang for at påvirke internationale forhandlinger og processer på området, samt på værdien af at styrke forbrugernes indflydelse på fødevarerområdet. Samtidig vedtog NMR-FJSL en nordisk handlingsplan for at styrke forbrugerindflydelsen på fødevarerområdet.¹⁸

Ministerdeklarationen fra juni 2001 om vandmiljø og bæredygtig ressourceudnyttelse retter sig mod forurening af havet og den trussel dette indebærer for fiskeriet. Endvidere har NMR udgivet en rapport om Food additives in Europe 2000 - Status of safety assessments of food additives presently permitted in the EU.¹⁹

Spørgsmålet om information til forbrugerne gennem mærkning af fødevarer har ført til 2 deklarationer (juni 2001 om mærkning og sporbarhed af levnedsmidler og skovprodukter i international handel og juni 2003 om etisk mærkning af fødevarer), en nordisk politik for mærkning af fødevarer²⁰, samt en rapport om etisk mærkning af fødevarer.²¹

Det politiske samarbejde med de baltiske lande på levnedsmiddelområdet omtales nedenfor i afsnit 5.7.

5.5.2 Projektsamarbejdet

Projektsamarbejdet på levnedsmiddelområdet finder primært sted i regi af EK-Livs. NEJS tog i periodens begyndelse (inden udvidelsen af ministerrådet) initiativ til opfølgningen af ministerkonferencen i København 2000 og iværksatte det omtalte projekt for øget fødevarerikkerhed. Projektet anbefalede iværksættelse af samarbejdsprojekter vedrørende zoonoser, modernisering af den offentlige kødkontrol, sporbarhed og akrylamid (risikovurdering). I tillæg hertil bad

¹⁸ ANP 2002:772.

¹⁹ TemaNord 2002:560.

²⁰ TemaNord 2002:589.

²¹ TemaNord 2003:527.

ministerrådet om at dioxiner blev inddraget i programmet. Samtlige forslag har ført til projektsamarbejde.

Projektsamarbejdet er gennemgået i større detalje i evalueringen af levnedsmiddelområdet.

5.6 LANDSBYUDVIKLING

5.6.1 Politiske initiativer

Landsbyudvikling er ikke et selvstændigt tema i BU-strategien og vil i den kommende periode indgå i den nye BU-strategis jordbrugsafsnit. Området har ikke været gjort til genstand for egentlige politiske initiativer i perioden.

5.6.2 Projektsamarbejdet

NEJS har støttet et antal projekter med relevans for yderområderne og de befolkninger der lever der. Enkelte af disse projekter inddrager nærområdet (bl.a. det eneste tilfælde af projektsamarbejde med Nordvestrusland).

Et meget interessante projekt drejer sig om landbrugets fremtidige roller og vil indgå i det fremtidige arbejde i ministerrådet med en nordisk strategi for kulturlandskabet som nævnt ovenfor.

5.7 SAMARBEJDET MED NÆROMRÅDET

5.7.1 Politiske initiativer

Der har været afholdt to jord- og skovbrugsministtermøder (december 2000 og november 2003) med de baltiske lande. På det første møde vedtog ministrene den såkaldte Copenhagen Declaration on Sustainable Rural Development og oprettede en fælles komité, The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Cooperation between the Nordic and Baltic States (CCC), for at understøtte en videreudvikling af samarbejdet.

Samarbejdet i CCC førte ikke til nye initiativer hvorfor en evaluering i 2003²² førte til at ministrene på deres andet møde i Tallinn i november 2003 besluttede at nedlægge CCC med udgangen af 2004 og videreføre samarbejdet i embedsmandskomitéerne. Der blev samtidig udarbejdet en deklaration vedrørende samarbejdets fremtidige organisering: Declaration on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries, samt en deklaration vedrørende Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region.

Endvidere henvises til omtalen ovenfor af Nordic-Baltic 21-konferencen i oktober 2003 om illegal hugst.

²² Assessment of the Co-operation between the Nordic and Baltic States in the field of Sustainable Development, as described in the Copenhagen Declaration, and Proposals for the Future Co-operation. Final Report, July 2003.

5.7.2 Projektsamarbejdet

Periodens projektsamarbejde har dels omfattet det velbedømte samarbejde på genområdet (jvf. den ovenfor refererede evaluering af 5 projekter), dels nye SNS-projekter med inddragelse af de baltiske lande, dels samarbejdsinitiativer vedrørende undervisning (i NOVA-regi), frøkontrol, miljøregulering, bioenergi, marked for økologiske fødevarer, kvindenetværk for mikrokredit, samt nationalpark i Nordvestrusland støttet af NEJS.

5.8 SAMLET BEDØMMELSE

Det nordiske samarbejde om genbevaring og jord- og skovbrugsforskning er særdeles nyttigt og velegnet til fortsat samnordisk opmærksomhed.

Det samme gør sig gældende for fødevareområdet som nu hører hjemme primært under EK-Livs.

Hvordan det fortsatte samarbejde bør udvikles og organiseres behandles efterfølgende i forslagene i kapitel 8.

6 TVÆRGÅENDE SEKTORSAMARBEJDE

6.1 LEVNEDSMIDLER

Det tværsektorielle samarbejde vedrørende levnedsmidler fungerer godt og omfatter de tre embedsmandskomitéer under NMR-FJSL (EKF, NEJS og EK-Livs) og EK-Forbrugerspørgsmål. EK-Livs lægger stor vægt på levnedsmiddelsikkerhed som et politisk højt prioriteret område. Udvidelsen af ministerrådet fra kun at dække jord- og skovbrug til at inkludere fisk og levnedsmidler har indebåret at en del af de opgaver NEJS tidligere tog sig af nu løses af EK-Livs. Rollefordelingen beskrives nærmere nedenfor i kapitel 8.

6.2 FISKERI

Det tværgående samarbejde med fiskeriområdet vedrører alene fødevarer sikkerhed og ligger nu under EK-Livs.

6.3 MILJØ

Det tværgående samarbejde med miljøsektoren er formaliseret i miljøstrategien for jord- og skovbrug (MJS), og i genressourcerådet (NGR). I begge tilfælde har man etableret samarbejdsorganer løsrevet fra de områder de var tænkt at støtte. I tilfældet MJS har det vist sig at hverken styregruppen for strategien (ofte benævnt MJS) eller NKJ og SNS kender hinanden og at der derfor ikke har fundet noget reelt samarbejde eller koordinering sted. At dette er krævet i statutterne for MJS er alene af formel interesse. NEJS ses heller ikke at have taget initiativer til at sikre en koordinering, men NMRS har netop afholdt det første møde hvor repræsentanter fra alle de permanente organer var inviteret. Dette initiativ hilser vi velkommen som et middel til bedre koordinering af aktiviteterne.

Vi har tillige observeret at grupper under miljøsektoren (bl.a. natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen og miljø- og økonomigruppen) i flere tilfælde har gennemført projekter på jord- og skovbrugsområdet uden at der har været etableret et samarbejde herom. Også i disse tilfælde har parterne (projektmagere og NKJ/SNS) været ubekendt med hinandens eksistens.

Det er som allerede antydnet en risiko ved tværgående samarbejde at der oprettes nye organer som kommer til at leve sit eget liv uden samarbejde med eksisterende organer. Det bidrager ikke til integration af miljøhensyn i aktiviteterne. Tværtimod ligner det mere et forsøg på at tage ejerskab til miljøhensyn uden for jord- og skovbruget med risiko for ansvarsforflygtigelse hos alle parter som resultat.

I NGRs tilfælde er der bevidst etableret et organ uden formel kontakt med de nordiske organer, NGB og NGH, der besidder den faglige indsigt og det nordiske overblik på området. NGR er tillige uden ressourcer og er derfor konstant i nød for at gennemføre sit arbejde.

Vi kommer tilbage til forholdene for MJS og NGR i kapitel 8 nedenfor.

6.4 ENERGI

Det tværgående samarbejde med energisektoren er begrænset til et enkelt, større samfinansieret projekt vedrørende bioenergi benævnt Bio2003/2004/2005 energi som dækker både Norden og nærområdet via samarbejde med The Baltic Sea Region Energy Cooperation. Projektet er i sin indledende fase og der er endnu ikke kommet resultater ud af samarbejdet, men det antydes at fremdriften i projektet kunne være bedre.

6.5 BÆREDYGTIG UDVIKLING

Tværgående samarbejde med BU-sektoren forekommer selvmodsigende. Vi har dog bemærket, at jord- og skovbrug har bidraget med væsentlige nøgleindikatorer til BU-sektorens rapport om et nordisk indikatorsæt for bæredygtig udvikling.²³

²³ NORD 2003:9.

7 HANDLINGSPROGRAM 2005-2008

Handlingsprogrammet for NMR-FJSLs ansvarsområde skal omsætte og operationalisere BU-strategiens relevante indsatsområder. Der er allerede udarbejdet et udkast til revideret BU-strategi for 2005-2008 som skal danne grundlag for ministerrådets HP 2005-2008 for fisk, jord, skov og livs. Der er ikke foretaget væsentlige ændringer i temaerne for så vidt angår jord- og skovbrug. Nordisk kulturlandskabsstrategi og landbrugets multifunktionelle rolle er nu medtaget under jordbrug mod tidligere under biologisk mangfoldighed hvor der var et tema om strategi for sikring af de nordiske landskaber.

Der er således fortsat meget ambitiøse mål for samarbejdet om bæredygtig udvikling i Norden. Efter vores opfattelse er der fortsat fare for uoverensstemmelse mellem ambitionerne og det nordiske budget. Udarbejdelsen af et nyt HP vil derfor skulle prioritere indsatsen. Det skete ikke for 2001-2004 programmet, men vi finder det uomgængeligt nødvendigt at embedsmandskomitéerne gennemfører en prioriteringsdiskussion inden der kan fastlægges et nyt handlingsprogram. Ellers går det som sidst: alt er i overensstemmelse med de altomfattende mål.

Det anbefales at handlingsprogrammet for 2005-2008 opstiller prioriterede målsætninger for periodens indsatser.

Vi anbefaler at indsatsen for jord- og skovbrugsdelen koncentrerer sig om genområdet og den samnordiske forskning. Hvorledes vi foreslår denne indsats organiseret fremgår af kapitel 8.

Der er i perioden 2001-2004 sat politiske mål som endnu mangler at blive indfriet. Disse mål må indgå i prioriteringen med stor vægt. Det drejer sig bl.a. om:

- ➔ en nordisk pesticidhandlingsplan
- ➔ en nordisk strategi for kulturlandskabet
- ➔ illegal hugst i Baltikum og Nordvestrusland
- ➔ økologisk jordbrug i samarbejde med de baltiske lande
- ➔ fortsat samarbejde med de baltiske lande om genbevaring
- ➔ opfølgning af rapporten om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer

I tillæg til disse ”hængepartier” vil vi pege på at det næste HP i højere grad bør se på hvilke opgaver der *egner* sig til nordisk samarbejde. For genområdet er der som nævnt behov for en afklaring af rollefordelingen mellem bankerne og de nationale indsatser, ikke mindst i forhold til genbevaringsstrategier og handlingsplaner for genbevaring. For samnordisk jordbrugsforskning er der et stort behov for at identificere de områder hvor der er stærke forskningsmiljøer egnet til nordisk samarbejde. Det er spild af kræfter at ville gennemføre nordisk samarbejde på områder hvor de stærke forskningsmiljøer befinder sig uden for Nor-

den. Det anbefales at inddrage NKJ og tillige evt. NJF i en sådan kortlægning. Endelig gør vi opmærksom på at der mht. jordbrugets følgeindustrier og forarbejdningsevner er en nordificering i gang. Det anbefales at overveje muligheder for inddragelse af dette aspekt både mht. prioritering af indsatsen og mht. fremtidige muligheder for medfinansiering.

På jordbrugsområdet tror vi der er god grund til at samarbejde nordisk om fx økologisk jordbrug og jordbrugets miljøspørgsmål i almindelighed. Vi tror i øvrigt også at disse temaer kan interessere balterne.

På skovområdet gør de samme principielle overvejelser sig gældende, men der er i nordisk og international sammenhæng flere stærke forskningsmiljøer at trække på i de nordiske lande end for jordbrugsområdet. Indsatsen bør rette sig mod at understøtte den arbejdsdeling der er sat i gang mellem de nordiske skovforskningsinstitutter. Dette tiltag vil kunne understøtte den nordiske skovforsknings internationale konkurrenceevne.

Fælles for jord- og skovbrug er væsentlige temaer som disse sektorerers positive bidrag til klimapolitikken, biodiversitetsbeskyttelsen og nedsættelse af forurening og næringsstoffab gennem bæredygtige driftsmetoder. Vi anbefaler at disse temaer får høj prioritet i det kommende handlingsprogram.

På genområdet er der som nævnt behov for at se på samarbejdet og rollefordelingen for så vidt angår strategier og handlingsplaner, men der er også et behov for at tage fat på problemerne vedrørende indførsel og udsætning af fremmede og genmodificerede organismer i jord- og skovbrug.

Fælles for alle områderne er behovet for at *synliggøre* den nordiske indsats og at styrke organisationerne for at opnå synergi, arbejdsdeling og større international gennemslagskraft.

8 SAMARBEJDETS ORGANISERING

Samarbejdets organisering er et resultat af mange års udvikling baseret på landenes egne initiativer hvor entusiastiske personer har taget initiativer til samnordiske aktiviteter som siden har fået officiel status som nordiske samarbejdsorganer. Mange af de nuværende samarbejdsorganer er ældre end NMR. Udviklingen har ikke været styret fra oven hvilket tydeligt ses af organogrammet for nordisk samarbejde på jord- og skovbrugsområdet, jvf. bilag 4. *Der er rigtig mange kasser!*

Vi anerkender værdien af en sådan bottom-up proces, som bl.a. har ført til solide netværksdannelser og meget værdifulde personlige kontakter på alle niveauer. Men vi synes det nu har taget overhånd.

De mange enheder kan grupperes efter deres NMR-status og den nordiske medfinansiering af arbejdet, jvf. Jord- og skovbrugssamarbejde i Norden 2003²⁴:

Institutioner med NMR-godkendt mandat og NMR-finansiering via resultatkontrakt	NBG
Permanente samarbejdsorganer med NMR-godkendt mandat og NMR-finansiering via resultatkontrakt	NGH, SNS, NKJ
Samarbejdsorganer med NMR-godkendt mandat eller lignende og NMR-støtte	MJS, NGR, CCC ²⁵
Samarbejdsorgan med NMR-godkendt mandat eller lignende uden fast NMR-støtte	NSFP, NFK, NOR, NKIS, NKJS
Samarbejdsgrupper der finansieres via samarbejdsorganerne	■ 15 skovbrugs- og forskningsnetværk ■ NKVet ■ Nordisk netværk for skovgenetiske ressourcer
Selvstændige organisationer, finansieret af andre	■ NJF

Vi finder at introduktionen af resultatkontrakter som grundlag for den nordiske finansiering på væsentlige samarbejdsområder er særdeles velbegrundet og at brugen af dette instrument kan udvikles til at bringe det nordisk finansierede samarbejde i bedre overensstemmelse med BU-strategien og HP.

²⁴ ANP 2003:731.

²⁵ CCC er nedlagt med udgangen af 2004.

Vi vil samtidig pege på at der vil kunne opnås større gennemslagskraft i brugen af resultatkontrakter hvis fornyelserne blev koblet bedre til det omfattende arbejde med evalueringer og revisioner af strategier og handlingsprogrammer i stedet for som nu at foregå samtidigt.²⁶ På denne *samtidige* måde udskydes indarbejdelsen af de nye prioriteringer m.m. til den følgende kontraktfornyelse som i dag tager tre år. Rytmen burde nok ændres til 4 (eller 2) år for at følge rytmen i strategi- og handlingsprogramrevisioner og de hertil knyttede evalueringer.

Det er som nævnt en styrke at samarbejdsorganerne og de mange samarbejdsbærende netværk er groet frem af fælles interesser og vilje til nordisk samarbejde. Men det er en svaghed når NMR opretter nye organer uden at skele til den allerede etablerede organisation. Som allerede nævnt er NGR oprettet uden repræsentation fra genbankerne og MJS uden sikret koordinering med arbejdet i NKJ og SNS. Det begrundende miljøhensyn er allerede diskuteret i afsnit 6.3. Det kan tilføjes at denne form for knopskydning hæmmer de etablerede organers udvikling og føling med de politiske strømninger i NMRs virke, og det vanskeliggør en prioritering af samarbejdet fra ministerrådets side.

En af de mange gode grunde til nordisk samarbejde er at de nationale miljøer er under kritisk masse og har behov for kapacitetsudvikling gennem bredere faglige miljøer for at løse dagens - og morgendagens - udfordringer. På den baggrund finder vi det meget uhensigtsmæssigt at det nordiske samarbejde spreder indsatsen fremfor at samle den.

Resultatet af de mange kasser og knopskydning uden sikring af samarbejde og koordinering er tab af faglig kraft og et særdeles uoverskueligt administrationsområde til forvaltning af forholdsvis overskuelige opgaver og fremfor alt forvaltning af et meget beskedent budget.

Vi anbefaler at organiseringen forenkles radikalt.

En samling af samarbejdet på få enheder vil sikre at aktørerne kender og gensidigt informerer hinanden og derved stimulerer til synergi i samarbejdet fremfor overlap, manglende kendskab til hinandens eksistens og arbejde, eller spild af ressourcer til koordinering. En samling af kræfterne i velfungerende og synlige enheder er endvidere en betingelse for stærkere internationale forbindelser, herunder i relation til EU-programmer og inddragelse af de baltiske lande i samarbejdet, stærkere placering i de nationale bevidstheder og muligheder for fremme af nordisk arbejdsdeling. Vi vender tilbage med forslag til den fremtidige organisering sidst i dette kapitel.

8.1 MINISTERRÅDSARBEJDET

8.1.1 NMR-FJSL

Udvidelsen 1. september 2001 af ministerrådet for jord- og skovbrug til også at omfatte fiskeri og fødevarer styrker varetagelsen af fødevarekæden fra jord/fjord til bord, og det har givet klar og styrket politisk reference for NMRs lev-

²⁶ Revision af BU-strategien; revisioner af HP, genstrategi og miljøstrategi for jord- og skovbrug; evalueringer af HP, genstrategi, levnedsmiddel- og fiskerisamarbejdet, revisioner af resultatkontrakter med MGB, NGH, SNS og NKJ.

nedsmiddelarbejde. Den tidligere sammenhæng mellem de to store forvaltere af det åbne land, jordbrug og skovbrug, er afløst af fødevarekædens logik.

Vi har modtaget mange tilkendegivelser fra de interviewede personer om at bredden i samarbejdet nu indebærer risiko for øget bureaukrati og tomgang for den enkelte på de møder hvor alle sektorer er repræsenteret og hvor man ønsker politiske initiativer der kan dække hele området. Det medfører en vanskelig opgave og udfordringerne til samarbejdet er derfor store. Ikke mindst mht. skovsektoren i lyset af den nordiske skovsektors store økonomiske, sociale og miljømæssige betydning nationalt såvel som internationalt.

Som følge af de nationale ansvarsfordelinger på ministerområder består NMR-Fisk-Jord-Skov-Livs ikke af kun én minister fra hvert land, men af 13 ministre fra landene og 6 ministre eller tilsvarende fra selvstyreområderne. Det har ikke uventet vist sig endog særdeles vanskeligt at samle et så talstærkt ministerråd.

Introduktionen af særlige formandsinitiativer og økonomisk støtte til formandsprojekter har styrket det nordiske samarbejdes nationale forankring. I perioden er flere af formandslandenes initiativer videreført i det efterfølgende formandskab med særdeles positive resultater. Det gælder især på fødevareområdet (Grønlandsdeklarationen) og for genbevaring (beslutning om adgang og rettigheder til de nordiske genressourcer). Senest er der taget gode initiativer til at udvikle en strategi for det nordiske kulturlandskab og til at få begrænset den illegale hugst i nærområdet.

Endelig konstaterer vi at ministerrådets sommermøde er blevet et værdifuldt mødested for politikere, embedsmænd, deltagere i det nordiske jord- og skovbrugssamarbejde, og repræsentanter for organisationer og erhvervsliv. Den fortsatte succes er dog betinget af at ministre deltager og ikke prioriterer andre opgaver højere hvilket har vist sig vanskeligt for de ministre der har mange presserende opgaver i EU.

8.1.2 KG-FJSL

Efter dannelsen af NMR-FJSL 1. september 2001 viste det sig umuligt at få etableret en fælles embedsmandskomité for det udvidede ministerråd. En arbejdsgruppe om EK'ernes ansvar har analyseret ministerrådets ansvarsområde og fremlagt en 'Udredning og forslag til EK'ernes ansvar for fødevarekæden: Fagområder, roller og samarbejdsformer' (juni 2003). Arbejdsgruppens forslag førte til oprettelsen af koordinationsgruppen for fiskeri, jord- og skovbrug samt levnedsmidler (KG-FJSL) som en foreløbig løsning på problemet.

Koordineringsgruppen har haft et stiftende møde i oktober 2003 hvor det blev besluttet indtil videre at følge arbejdsgruppens forslag om ansvarsfordeling mellem NEF, NEJS og EK-Livs. Ansvarsfordelingen og koordineringsgruppens arbejde skal evalueres om et par år. Det anføres at sammensætningen i gruppen ikke dækker ministerrådets ansvarsområde komplet og at dette måske kan vise sig at være et problem. Koordineringsgruppens primære opgave er at forberede ministerrådets møder, men også at reducere bureaukratiseringen af samarbejdet på området.

8.1.3 NEJS

NEJS har ansvaret for at forberede ministerrådsmøderne for så vidt angår jord- og skovbrug og for at følge op på de beslutninger ministerrådet tager. NEJS er samtidig et vigtigt forum for udveksling af informationer om og koordinering af synspunkter i internationalt samarbejde.

NEJS indstiller til ministerrådet om strategier og prioriteringer vedrørende det nordiske jord- og skovbrugssamarbejde. Vi har allerede under gennemgangen af handlingsprogrammet i kapitel 4 peget på manglen af operationelle indikatorer for prioriteringen af de knapper ressourcer og anbefalet at det næste handlingsprogram for 2005-2008 opstiller prioriterede målsætninger for periodens indsatser.

Vi har i vores arbejde fundet det vanskeligt at kortlægge den projektadministration der initieres af NEJS, jvf. kortlægningen vist i bilag 3. Som nævnt har vi savnet en årsberetning med oplysninger om aktiviteter og disses finansiering som anbefalet i HP. En sådan årsberetning vil også kunne dokumentere og rapportere resultaterne af indsatsen overfor offentligheden.

Vi anbefaler stærkt at NEJS laver en årlig rapport over sin virksomhed og dennes finansiering.

En årsrapport bør i det mindste indeholde oplysninger om:

- ➔ NR-rekommendationer o.l. vedrørende jord- og skovbrugsområdet samt disses behandling i NMR-FJSL
- ➔ NMR-rekommendationer o.l. vedrørende jord- og skovbrugsområdet samt opfølgningen heraf
- ➔ Anden projektvirksomhed og NEJS-støttede aktiviteter med kort referat af resultater
- ➔ Bevillinger og regnskab, herunder bidrag fra andre NMR-puljer og evt. anden finansiering end NMR

Vi finder tillige at NEJS bør overlade administration af nordiske samarbejdsprojekter til egne samarbejdsorganer med resultatkontrakt og heraf følgende løbende kvalitetskontrol, dokumentation og rapportering i disses årsberetninger. Dette finder allerede sted i begrænset omfang i genbankerne, men vi anbefaler at så mange NEJS-projekter som muligt overføres til samarbejdsorganernes administration. NMRS er ikke umiddelbart egnet til denne opgave og bør begrænse administrationen heraf mest muligt. Naturligvis vil der fortsat være opgaver der ikke egner sig til uddelegering, men vi kan ikke beskrive hvor grænsen går. Det må bedømmes i hvert enkelt tilfælde.

En sådan uddelegering vil samtidig styrke samarbejdsorganerne idet al faglig relevant projektvirksomhed tilfører kapacitetsudvikling til den udførende organisation. Denne positive biomstændighed har NMRS ingen umiddelbar glæde af, men det har det relevante samarbejdsorgan.

8.1.4 Sekretærgruppen

Sekretærgruppen består af nationale repræsentanter og afdelingschef og rådgivere fra NMRS. Gruppen fungerer både i forhold til NEJS og NKJS. Sekretær-

gruppen forbereder møderne i NEJS og NKJS og har mandat til at godkende ansøgninger om projektstøtte indtil ½ million DKK. Det er også sekretærgruppen der har til opgave at følge de projekter NEJS godkender. Ansvar for gruppens arbejde påhviler NEJS.

8.1.5 NKJS

Nordisk kontaktorgan for jord- og skovbrugsspørgsmål (NKJS) sikrer kontakt mellem NMR og jord- og skovbrugsorganisationer og -erhverv i de nordiske lande. Kontaktorganet inkluderer i sin udvidede form fisk og levnedsmidler. Det er et meget stærkt ønske fra ministerrådet at få så stærkt et indspil fra NKJS til det nordiske samarbejde som muligt.

De Nordiske Skovejeres Forening (NSF) glæder sig over mulighederne i samarbejdet i NKJS og vil meget gerne leve op til ministerrådets forventninger og bidrage med emner til den skovpolitiske debat i NMR og til skovforskningssamarbejdet i SNS. De ser også gerne at de baltiske lande inddrages. NSF er i direkte dialog med SNS og har udarbejdet et katalog over forskningsopgaver de gerne ser løst som samnordisk skovforskning og evt. kan støtte finansielt. NSF lægger bl.a. stor vægt på at skovforskningssamarbejdet understøtter både nordisk og baltisk familieskovbrug.

Også på jordbrugsområdet har vi fra erhvervsside hørt positive synspunkter på mulighederne i NKJS. Der synes imidlertid at være en generelt højere prioritering af arbejdet i skovsektoren end i jordbrugssektoren.

8.2 INSTITUTIONER OG SAMARBEJDSORGANER PÅ GENBEVARINGSOMRÅDET

Det nordiske samarbejde på genbevaringsområdet er styret af Strategi for bevaring af genetiske ressourcer i Norden 2001-2004²⁷ som evalueres samtidig med nærværende evaluering af HP. Vi henviser dertil mht. det faglige indhold og skal derfor indskrænke os til at bemærke at der ikke er tale om en egentlig strategi, men helt overvejende om anvisninger på arbejdet i genbankerne m.v. Bl.a. derfor har vi også anbefalet ovenfor at strategien ikke fornyes men at hensyne indarbejdes i samarbejdsorganernes mandat (opgavebeskrivelse) og detaljeres i de løbende fornyelser af resultatkontrakterne. Genbankernes arbejde relaterer sig primært til et enkelt punkt i BU-strategien (tema 3.13).

Som det vil fremgå af det følgende er der behov for at udvikle samarbejdet mellem alle aktører på området, herunder mellem bankerne og landene om nationale og nordiske strategier og handlingsprogrammer for genbevaring, samt for at forenke organiseringen af samarbejdet.

Vi foreslår at samle al nordisk genbevaringsarbejde i én institution: NordGen.

8.2.1 Nordisk Genressourceråd (NGR)

NGR blev oprettet i foråret 2001 som et samarbejdsorgan mellem jord- og skovbrugssektoren og miljøsektoren med henblik på behandling af genressour-

²⁷ ANP: 2002:704.

cespørgsmål af strategisk og/eller politisk betydning og rådgivning overfor både NMR-FJSL og genbankerne. Rådet er uden styrende funktion overfor genbankerne. Bestyrelsen er sammensat af to repræsentanter for hvert land fra hhv. jord- og skovbrugssektoren og miljøsektoren.

Som allerede nævnt i afsnit 4.1 er oprettelsen af NGR efter vores opfattelse et eksempel på en forkert strategi for at integrere miljøhensyn i jord- og skovbruget. Samtidig er NGR bevidst oprettet uden inddragelse af den sagkundskab der er opbygget i de nordiske genbanker og uden de ressourcer der er nødvendige for at kunne gennemføre analyser og udredninger til støtte for rådgivningen af NMR-FJSL og genbankerne. NGRs ressourcer består alene af en halvtidssekretær finansieret af NMR via MJS.

En gennemgang af det fremragende arbejde NGR har udført (som i parentes har været mindre rådgivende og mere projektorienteret end forudsat) og de opgaver rådet forstiller sig at skulle løse i de kommende år, berettiger efter vores opfattelse ikke til rådets eksistens som selvstændigt organ. Opgaverne kan efter vores opfattelse løses både bedre og billigere hvis de bliver integreret i genbankernes virke.

Vi anbefaler at overføre genressourcerådets opgaver til det foreslåede NordGen.

På denne måde får rådgivningen direkte adgang til genbankernes sagkundskab og til bankernes ressourcer således at nødvendige udredninger i de fleste tilfælde vil kunne gennemføres uden forsinkelse. Vi foreslår i afsnit 8.4 hvorledes samarbejdet kan forenkles og giver forslag til hvorledes miljøsektoren fortsat kan inddrages i arbejdet.

8.2.2 Nordisk Genbank (NGB)

NGB har tidligere været beskrevet som et guldæg, og vi finder ikke grund til at ændre denne bedømmelse. Tværtimod er NGBs enestående status blevet forstærket af NMRS beslutning om det fællesnordiske ejerskab til NGBs samlinger. Dette resultat ville næppe have været muligt i et større europæisk samarbejde, herunder med de baltiske lande. Der synes da også at være fuld tilfredshed i de nordiske lande med at delegere genbevaringsarbejdet for kulturplanterne til NGB. Bankens synlighed i landene og netværkssamarbejdet med de nationale genressourceråd kan dog stadig forbedres. I det hele taget bør det prioriteres højt at styrke og videreudvikle det faglige miljø omkring NGBs arbejde. Vi er os bevidst at de forskellige områder (dyr versus planter; jordbrugets korte omdrifter versus skovbrugets lange omdrifter) har forskellige genbevaringsstrategier og -metoder, men også at der er en række temaer der er fælles. Disse omfatter ikke mindst det arbejde NGR har skullet udføre.

Vi anbefaler at NGB indgår i det foreslåede NordGen.

Vi konstaterer at der ikke er indgået formelle aftaler mellem NGB og landene om rollefordelingen. De senere års voldsomme vækst i offentlighedens interesse for genbevaring har forstærket landenes arbejde med genbevaringsstrategier og -handlingsprogrammer. Det foreslåede NordGen bør inddrages i koordineringen på nordisk og nationalt plan.

Vi anbefaler at der indgås bindende aftaler mellem NordGen og landene om ansvarsfordelingen for såvel bevarings- som strategiarbejdet for så vidt angår kulturplanter.

8.2.3 Nordisk Genbank for Husdyr (NGH)

Det nordiske samarbejde om genbevaring på husdyrområdet er fremstående i international sammenhæng som udmøntning af biodiversitetskonventionens relevante bestemmelser og retningslinier. NGH er stadig under opbygning. Det gælder især opbygningen af fagligt specialiserede netværk i nært samarbejde med de nationale genressourceudvalg. Vi bedømmer arbejdet som værende i særdeles god udvikling. NGH udgør også et meget lille fagligt miljø og er dybt afhængig af veludviklede netværk og andet samarbejde med de øvrige aktører i det nordiske genbevaringsarbejde. Vi er sikre på at NGHs deltagelse i NordGen vil være en fordel for deres arbejde.

Vi anbefaler at NGH indgår i det foreslåede NordGen.

Det fælles informationssamarbejde mellem NGB, NGH og netværket for skovgenetiske ressourcer er indtil videre placeret i NGH. Informationsarbejdet er omfattende og fremstår som en væsentlig markering af områdets betydning og synliggørelse.

På samme måde som anført for NGB er der behov for en klar rollefordeling mellem landene og NGH/NordGen.

Vi anbefaler at der indgås bindende aftaler mellem NordGen og landene om ansvarsfordelingen for såvel bevarings- som strategiarbejdet for så vidt angår husdyr.

8.2.4 Nordisk Netværk for Skovgenetiske Ressourcer

Det nordiske netværk for skovgenetiske ressourcer blev etableret i 2003 som en netværksgruppe knyttet til NSFP. Netværket består indtil videre af stort set de samme personer som repræsenterer landene i det større europæiske samarbejde i EUFORGEN støttet af en sekretær finansieret af NMR med 3 måneders løn via NSFP. Netværkssamarbejdet er under udvikling og vi kan endnu ikke vurdere det.

Vi anbefaler at netværket for skovgenetiske ressourcer indgår i det foreslåede NordGen.

Det nordiske samarbejde vedrørende de skovgenetiske ressourcer er et eksempel på at nytteværdien måske er større ved at deltage i et udvidet samarbejde mellem flere lande end de nordiske alene. Det nordiske netværk bliver på denne måde en delmængde af EUFORGEN hvor de nordiske lande kan samordne deres synspunkter og evt. tale med én tunge.

8.2.5 Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd (NSFP)

NSFP er udsprunget af et samarbejde mellem nordiske planteskoler for at udveksle informationer om frø- og planteforsyningen til de nordiske landes skov-

brug. NSFPs interesseområde omfatter de baltiske lande og det nordatlantiske område, herunder ikke mindst Skotland. NSFP har i de senere år modtaget støtte fra NMR, primært for at etablere et nordisk netværk for skovgenetiske ressourcer. NSFP her gennemført den udredning af The Gene Resource Management in the Nordic Countries²⁸ som har dannet grundlag for etablering af netværket, jvf. afsnit 8.2.4.

NSFP har i de senere år vist stigende interesse for samarbejde med de SNS-netværksgrupper der arbejder med skovgenetiske spørgsmål (Nordisk Samarbejdsgruppe for Forvaltning av Trærs Genressurser og Nordisk Arboretudvalg), og nu også for skovforyngelsesspørgsmål. Vi har henledt NSFPs opmærksomhed på at der under SNS findes et forskernetværk for skovforyngelsesspørgsmål. NSFP vil kunne danne forbindelsesled mellem den samnordiske skovforskning og genbevaringsarbejdet via nordisk netværk for skovgenetiske ressourcer og NordGen; et samarbejde som vi finder bør udvikles.

Vi anbefaler at NSFP indgår i det foreslåede NordGen.

8.2.6 Nordisk Frøkontrollkomité (NFK)

NFK er primært et myndighedssamarbejde mellem frøkontrolmyndigheder i Norden. NFK modtager ingen støtte fra NMR til dette arbejde.

En væsentlig del af arbejdet i NFK er forberedende for de nordiske landes deltagelse i det internationale samarbejde om frøkontrol i ISTA (International Seed Testing Association) som EU i øvrigt støtter sig til. Det nordiske samarbejde på frøkontrolområdet har potentiale for arbejdsdeling.

NFK forvalter samnordiske projekter på vegne af NMR. Senest har NFK gennemført et projekt vedrørende metoder til kontrol af GMO-indholdet i frø og foder, og har nu fået godkendt et projekt der inddrager i baltiske lande i samarbejdet.

NFK er meget interesseret i et nærmere samarbejde NGB, og vil ved en inddragelse i NordGen kunne bidrage med kompetence på bl.a. GMO-området. NGB er interesseret i et sådan samarbejde.

Vi anbefaler at NFK indgår i det foreslåede NordGen.

8.2.7 NordGen og udvidelsen af NMR

Som følge af udvidelsen af ministerrådet med fiskeri og levnedsmidler anbefaler vi at NordGen tillige omfatter fiskeri- og levnedsmiddelområdet.

Allerede i dag er en stor del af levnedsmiddelområdet mht. planter dækket af NGBs arbejdsfelt, bl.a. frugt og grønsager, men der kan blive tale om at NordGen herudover skal medtage bl.a. mikroorganismer i sit program hvilket vi anbefaler NordGen at overveje nærmere.

²⁸ ANP 2003:701.

NGH er placeret i en organisation der i forvejen beskæftiger sig med genressourcer hos fisk og har derfor umiddelbar adgang til det relevante faglige miljø.

8.3 SAMARBEJDSORGANER VEDRØRENDE FORSKNING OG UDREDNING PÅ JORD- OG SKOVBRUGSOMRÅDET

Forsknings- og udredningsarbejdet på jord- og skovbrugsområdet omfatter grundlagsskabende, strategisk og anvendelsesorienteret forskning samt udredninger til støtte for NMRs politiske arbejde. Arbejdet udføres primært af NKJ, SNS og MJS. Indsatsen i perioden er kortlagt og præsenteret i bilag 3.

Organiseringen af det nordiske forskningssamarbejde på jord- og skovbrugsområdet har været under udredning i nogen tid og der er udarbejdet 2 rapporter herom: Et nordisk forsknings- og uddannelsesrum for jord- og skogbrug (FoU-rummet)²⁹ samt Implementering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum for jord- og skogbrug³⁰. P.t. udredes området i det 3. udvalg som bl.a. skal inddrage fiskeri og levnedsmidler i arbejdet. Vi har holdt tæt kontakt til arbejdet i det 3. udvalg.

Vi konstaterer at SNS og NKJ ikke i særligt omfang har udnyttet de muligheder der ligger i NorFA for at støtte samnordisk forskning gennem forskeruddannelse støttet af NorFA. Modsat har NorFA rådført sig med både SNS og NKJ i relevante spørgsmål til støtte for deres virksomhed. Vi har ligeledes orienteret os om forslaget til NORIA (Nordic Research and Innovation Area) og dettes modtagelse i det 3. FoU-udvalg, i NOVA og i NorFA.

Vi er optaget af at det foreslåede nordiske rammeprogram for forskning og uddannelse indenfor fiskeri, jord- og skovbrug samt levnedsmidler ikke må skade velfungerende samarbejdsorganer. Vi er endvidere optaget af at den nødvendige finansiering sikres.

Vi ser imidlertid forslaget som værende i principiel god tråd med det overordnede forslag om NORIA. Vi anerkender de nordiske bestræbelser på samordning på dette vigtige område som et væsentligt element i yderligere internationalisering af forskning, udvikling og innovation. Dette gælder bl.a. i relation til EU-programmer og udviklingen af det europæiske forskningsrum, ERA. Vi tror på et særligt nordisk potentiale på dette område.

8.3.1 Samnordisk Skovforskning (SNS)

SNS har tidligere været betegnet som en ubetinget succes og NEJS har på sit møde den 24. juni 2003 fundet at strukturerne i SNS var ideelle. Vi er enige i at det netværksbaserede skovforskningssamarbejde i SNS er meget velfungerende. De baltiske lande inddrages i stigende grad i arbejdet i de 15 netværksgrupper og i projektsamarbejdet i SNS. SNS' strategi er udarbejdet i fuld overensstemmelse med BU-strategien og HP. Se tillige boksen nedenfor.

SNS-succesen er betinget af den nordiske medfinansiering. Disse "seed money" gør at bestyrelsen kan prioritere samarbejdet for "egne" penge efter de kriterier

²⁹ ANP 2002:742.

³⁰ ANP 2003:724.

for kvalitet, nordisk nytte og relevans SNS anlægger. Forskningsprojekterne skal medfinansieres nationalt med mindst 2/3. Mulighederne for SNS-støtte til netværkssamarbejde og til samnordiske projekter formidles direkte med brev til alle potentielle skovforskningsmiljøer i de nordiske lande og via SNS' hjemmeside. SNS støtter forberedelse af samnordiske EU-ansøgninger og deltager i ERA-netværket Wood-Wisdom³¹ med Finland som leder.

SNS støtter i overvejende grad forskningsprojekter af anvendelsesorienteret karakter, jvf. bilag 3, men er meget interesseret i at påtage sig opgaver for NMR-FJSL eller NEJS som er mere forvaltningsrettede eller har karakter af udredninger med politisk relevans.³² En sådan udvikling vil understøtte dialogen mellem NMR og SNS til begges fordel. I dag benyttes SNS kun i meget begrænset udstrækning som rådgiver for NMR. Et aktuelt tema kunne fx være nordisk implementering af habitatdirektivet i samarbejde med NKJ.

SNS gennemfører ekstern evaluering af mindst ét projekt hvert år. Projekternes resultater formidles bredt via fagpressen i Norden og internationalt, herunder Scandinavian Journal of Forest Research (SJFR) som udgives af SNS, og via SNS' og SJFRs hjemmesider. SJFR blev evalueret i 2002 med en nogenlunde acceptabel bedømmelse. Målsætningen for citeringer, som den bl.a. fremgår af resultatkontrakten med NMR, nås endnu ikke. SJFR indeholder populariseret information om aktuelle begivenheder vedrørende skovforskning og skovbrug i Norden, under rubrikken News and Views (også på SNS' hjemmeside). SNS har udarbejdet en strategi for formidling af forskningsresultater.

Bestyrelsen i SNS er sammensat med repræsentation på direktørniveau fra de sektorforskningsinstitutioner der deltager i samarbejdet og derfor medfinansierer samarbejdet fra deres nationale budgetter. Dette er en styrke for beslutningsprocessen, men kan også give habilitetsproblemer. Vi finder at fordelene ved denne beslutningsproces overstiger ulemperne, men også at SNS løbende bør overveje hvornår der kan rejses tvivl herom.

SNS har netop indledt en arbejdsdeling mellem de fem nordiske sektorforskningsinstitutter inden for skovbrug for at opretholde deres internationale konkurrenceevne. Universiteterne har ifølge vores oplysninger ikke ønsket at deltage i det formelle arbejde endnu. De deltager dog i det konkrete samarbejde. Programmet betegnes Centres of Advanced Research (CAR).

Der er indgået forpligtende aftaler om arbejdsdelingen mellem institutterne og der er identificeret fagområder hvor arbejdsdelingen nu indledes. CAR defineres som virtuelle netværk godkendt og støttet af SNS. SNS-støtten omfatter alene omkostninger til netværket som forventes at udgøre 50.000 € om året for

³¹ Networking and Integration of National Programmes in the Area of Wood Material Science and Engineering with 12 partners from 5 countries. EU support 2,2 million EURO for 4 year program period (2004-2007).

³² SNS har bl.a. udgivet Sustainable Forestry in the Nordic Countries, Skogens mångsidiga funktion, Översigt över träforskningen i Norden - analyse og rekommendationer, Strategiplan 2001-2003 som handler om SNS' mål og principper for støtte til forskning, samt Nordisk forskningsprogram for jord- og skogsbrukets miljöspörsmål med beskrivelser af de vigtigste resultater fra et 5-årigt forskningsprogram om skovens vitalitet, drivhuseffektens påvirkning af skoven samt omsætning og lækage af kvælstof og fosfor fra skov- og jordbrugsarealer.

hvert netværk. Planlægningsarbejdet for rollefordelingen mellem forskningsinstitutionerne forventes afsluttet i løbet af 2004. Målet er i første omgang at etablere 4-5 CARs, ét i hvert nordisk land. Operation Systems (OSCAR) er allerede placeret ved Skogforsk (SE). Endvidere forventes der oprettet CARs for skovgenetiske ressourcer (NO)³³, træ som materiale (FI), urban forestry (DK), vand og biodiversitet (DK og SE). Den nordiske nytte af denne arbejdsdeling bedømmer vi som endog meget stor.

Arbejdsdelingen via CAR-programmet understøtter planerne for såvel den nordiske (NORIA) som den internationale udvikling og vi anbefaler at CAR-programmet ydes den nødvendige støtte. Omkostningerne til 4-5 CARs vil belaste det i forvejen beskedne SNS-budget.

Vi anbefaler stærkt at de nødvendige midler til etableringen af 4-5 CARs i SNS-regi sikres.

8.3.2 Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ)

NKJ befinder sig efter eget udsagn i en krise pga. proceduremæssige problemer ved udvælgelsen af forskningsprojekter, og NEJS har på sit møde den 24. juni 2003 udtalt at procedurerne i NKJ har behov for at blive ændrede til mere optimale strukturer. NMR har dog ingen større indflydelse på NKJ fordi samarbejdet er baseret på de 5 nationale forskningsråds og lignende bevilgende forskningsorganisationers strategier og finansiering, jvf. boks nedenfor. Udvalgesprocedurerne sikrer ikke finansiering af de kvalitetsmæssigt bedste ansøgninger pga. nationale finansierings- og prioriteringsproblemer, og resultatet karakteriseres bl.a. som ”mindste fællesnævner.” Dette har medført, at også forskningsverdenen er ved at miste tilliden til NKJ-systemet.

I øvrigt skal bemærkes, at der på jordbrugsområdet i stor udstrækning samarbejdes mellem de relevante forskningsmiljøer i Norden. Dette sker ofte uden om de formaliserede nordiske strukturer, bl.a. i relation til europæisk og internationalt forskningssamarbejde.

Ansøgninger til NKJ indkaldes via de nationale forskningsråd og lignende organer. Der udarbejdes slutrapporter fra projekterne. Projekternes resultater publiceres på sædvanlig videnskabelig vis i internationale og nationale tidsskrifter og ved konferencer og symposier.

NKVet spiller for det veterinære område en vigtig rolle i form af netværksdannelse og afholdelse af symposier med publicering i *Acta Veterinaria Scandinavica*.

NKJs strategi er utilstrækkelig til opfyldelse af de mål der stilles i BU-strategien og HP. Fx savnes prioritering af jordbrugets miljøproblemer helt. Denne uoverensstemmelse er ikke løst i resultatkontrakten. NMRs bidrag til samarbejdet udgør kun ca. 1/15. Denne *1 million DKK om året* anvendes primært til netværksarbejde med henblik på bl.a. udvikling af nye samnordiske projekter. Situationen for NKJ er derfor radikalt anderledes og værre end for SNS som har ”egne” penge og derfor kan foretage egne prioriteringer.

³³ Koordinering med NordGen skal sikres.

SNS	NKJ
Samarbejde baseret på én fællesnordisk strategi	Samarbejde baseret på de forskellige nationale strategier
1/3 egne penge: - NMR-bevilling på 5½ million DKK til såvel projekter som netværksaktiviteter - National medfinansiering af projekter med mindst 2/3	1/15 egne penge: - NMR-bevilling på 1 million DKK til netværksaktiviteter - Fuld national finansiering af projekter med ca. 15 millioner DKK.
Ser på både forskningskvalitet, nordisk relevans og nytte	Ser alene på forskningskvalitet
Netværksbaseret samarbejde mellem overvejende sektorforskningsinstitutioner	Samarbejde mellem nationale forskningsråd og lignende med svingende muligheder for finansiering af samnordisk forskning
Positive erfaringer og begejstring for samarbejdet hos både aktører og erhverv	Mistillid blandt forskere til procedurerne for behandling af ansøgninger til samnordisk jordbrugsforskning
Samarbejdet inddrager de baltiske lande	Finansieringsformen har forhindret deltagelse fra de baltiske lande
Nordisk arbejdsdeling iværksat	Samarbejde i krise

Vi anbefaler at NKJ får tilsvarende muligheder som SNS for at understøtte det nordiske jordbrugssamarbejde.

Situationen må karakteriseres som sidste udkald og et spørgsmål om dette forskningssamarbejdes overlevelse. FORMAS³⁴ har netop besluttet at overdrage sin beslutningskompetence til NKJ vedrørende den endelige prioritering af ansøgninger om samnordisk forskning på jordbrugsområdet. Såfremt de øvrige nationale forskningsråd vil gøre det samme synes NKJs proceduremæssige problemer løst for så vidt angår forskningsrådsfinansieret forskning.

Vi er opmærksomme på at NKJ selv har iværksat et arbejde for afklaring af de nationale forskningsråds muligheder for finansiering af samnordisk forskning.

NKJ-samarbejdet skal naturligvis leve op til de krav forskningsrådsfinansieringen stiller, men det har - udover de nævnte procedureproblemer - bl.a. indebåret at det ikke er lykkedes at inddrage de baltiske lande i samarbejdet, og at samarbejdet har været begrænset til forskningsopgaver som defineret af forskningsrådene. Det har ikke været muligt at støtte NMRs politiske arbejde med analyser og udredninger, og NKJs rådgivningsfunktion overfor NMR er nærmest ikke-eksisterende. Dette problem løses ikke af delegation af forskningsrådenes beslutningskompetence til NKJ som FORMAS nu har gjort.

Vi anbefaler at NKJ får mulighed (via "egne" penge) til at indtage sin naturlige rådgivningsfunktion på jordbrugsområdet overfor NMR og til at inddrage de baltiske lande bedre i den samnordiske jordbrugsforskning.

NKJ-strategien omfatter fødevarer (livsmedelssäkerhet - från primärproduktion till konsument) og der vil således ikke være noget til hinder for at NKJ kan inddrage NMRs fødevareforskning i sit arbejde og på denne måde understøtte det udvidede ministerråd. NMRs nuværende indsats på fødevareforskningsområdet

³⁴ Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (SE).

er imidlertid primært forvaltningsrettet og det prioriteres efter andre kriterier end NKJ-projekter. Det bør sikres at det revitaliserede NKJ-samarbejde også kan omfatte denne type aktiviteter, jvf. forslaget nedenfor om SNJF.

En arbejdsgruppe har netop (oktober 2003) foreslået at der oprettes et nordisk forskningsråd for fødevarer sikkerhed fælles for EK-Livs, NEJS og NEF koordineret med, men i princippet uafhængig af de nationale forskningsråd.³⁵ Dette forslag skal ses i sammenhæng med det arbejde der foregår for at etablere et nordisk forsknings- og uddannelsesrum på jord- og skovbrugsområdet (FoU-rum).

Vi anbefaler at NMR samler sin jordbrugs- og levnedsmiddelforskning i ét nyt organ: *SamNordisk Jordbrugs- og Fødevareforskning (SNJF)*.

Et sådan permanent nordisk samarbejdsorgan med "egne" penge efter SNS-modellen vil opfylde ikke blot den nævnte arbejdsgruppes forslag, men tillige løse den nuværende NKJ-krise og forberede vejen for et nordisk rammeprogram for jord- og skovbrug m.m. i FoU-rummet, jvf. forslaget om NordForsk.

SNJF vil kunne rumme øvrige nordiske forsknings- og udredningsaktiviteter inden for jordbrug og levnedsmidler som beskrevet i det følgende. Det vil også kunne udnytte de faglige netværk der allerede eksisterer i den nordiske komité for veterinærvidenskabeligt samarbejde (NKVet) samt Nordiske Jordbrugsforskernes Forening (NJF). Begge organisationer er meget interesseret i at deltage i en sådan reorganisering og revitalisering af det nordiske forsknings- og udredningssamarbejde på jordbrugs- og fødevarerområdet, herunder definere de opgaver der vil egne sig for samnordiske aktiviteter. Det understreges at der på jordbrugsområdet er stor interesse for at samarbejde med stærke forskningsmiljøer udenfor Norden, og at det nordiske samarbejde i høj grad skal ses i det lys.

En af de mange erfaringer man kan uddrage af det nordiske forskningssamarbejde på jord- og skovbrugsområdet er at national medfinansiering fra de institutioner der deltager i projektsamarbejdet forøger interessen for gode projekter og gode resultater af arbejdet.

8.3.3 Styregruppen for Miljø, Jord- og Skovbrug (MJS)

MJS samfinansieres af NEJS og miljøsektoren med 1½ million DKK fra hver. MJS genererer ikke national medfinansiering (som SNS og NKJ) trods BU-strategiens finansieringsmodel som forudsætter at arbejdet hovedsageligt finansieres nationalt. MJS har i perioden taget initiativ til en række projekter af høj politisk relevans for de nordiske lande, herunder fulgt op på ministerrådets prioriteringer vedrørende pesticider og økologisk jordbrug. MJS-projekterne er i høj grad forvaltningsorienterede.

Styregruppens opgave er at omsætte miljøstrategien for jord- og skovbrug til handling. Som tidligere nævnt finder vi at denne strategi - at oprette et nyt organ - for at være forfejlet når målet i følge BU-strategien er at integrere miljøhensynene i sektorerne (i dette tilfælde jord- og skovbruget). Vores interviews

³⁵ Styrkelse af nordisk samarbejde vedrørende forvaltningsrettet forskning og udvikling i Levnedsmiddelsektoren. ANP 2003:754.

afslører desværre at arbejdet i MJS stort set er ukendt i alle kredse; ikke mindst i NKJ og SNS men også langt ind i NEJS. Det skyldes bl.a. at MJS ikke har levet op til kravet i deres mandat om at ”tage initiativ til samarbejde med andre berørte arbejdsgrupper/stabsgrupper under jord- og skovbrug ...”. Vores interviews viser tillige at MJS ikke er bekendt med arbejdet i NKJ og SNS.

Formidlingen af det arbejde der er udført med MJS-finansiering er begrænset til NMR-publikationer og MJS’ hjemmeside.

Vi anbefaler at inddrage MJS-arbejdet under SNS og SNJF.

Vi resumerer nedenfor i afsnit 8.4 vores forslag om at forenkle samarbejdets organisering og giver forslag til hvorledes miljøsektoren fortsat kan inddrages i arbejdet.

8.3.4 The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Cooperation (CCC)

Samarbejdet i CCC blev som nævnt evalueret i 2003, hvilket førte til at CCC er besluttet nedlagt med udgangen af 2004. Der er indtil videre ikke opnået overbevisende resultater mht. at finde ud af hvad vi har af fælles interesser på jord- og skovbrugsområdet. Dette arbejde må nu finde sted i embedsmandskomiteerne i den takt og orden de baltiske lande ønsker at prioritere samarbejdet med de nordiske lande i lyset af deres optagelse i EU. Indtil videre er de to prioriterede samarbejdsområder defineret på det udvidede ministerrådsmøde i Tallinn i november 2003 som fødevarer sikkerhed og økologisk jordbrug.

Projektsamarbejdet med de baltiske lande skal fremover foregå på lige vilkår; herunder at alle parterne bidrager økonomisk.

Vi anbefaler at SNS fortsat søger balterne inddraget i skovsamarbejdet, og at SNJF søger balterne inddraget i forskningssamarbejdet på fødevarer- og jordbrugsområdet, herunder især vedrørende fødevarer sikkerhed og økologisk jordbrug.

8.3.5 Nordisk Organ for Renforskning (NOR)

NOR modtager ikke støtte fra NMR men alene fra landene direkte. NORs budget forelægges NEJS til udtalelse inden det forelægges de nationale jordbrugsministerier til endelig godkendelse. NOR har bl.a. samarbejdet med MJS om et renforskningsprojekt og NKJ er i kontakt med NOR vedrørende opgaver i det cirkumpolare område.

NOR har bl.a. til opgave at varetage forskningsinteresser for rendriften i Norge, Sverige og Finland og formidle kontakt mellem erhverv og forskning. NOR administrerer ikke forskningsprojekter selv. NORs rolle i NMR-samarbejdet er beskedent, men det fagområde NOR dækker har stor betydning for befolkningerne i det cirkumpolare område og for disse områders fastholdelse af befolkningerne. Et tema som påkalder sig stor politisk interesse i det nordiske samarbejde.

NOR udgiver Rangifer, som er det førende tidsskrift på området.

Vi anbefaler at NOR indgår som en netværksgruppe under SNJF.

8.3.6 Nordisk Kontaktgruppe for Internationale Skovspørgsmål (NKIS)

NKIS er et særdeles velfungerende myndighedssamarbejde mellem de nordiske styrelser og departementer der tager sig af internationale skovpolitiske spørgsmål i bl.a. FNs skovforum og den såkaldte paneuropæiske ministerkonference for skovenes beskyttelse i Europa. NKIS drøfter tillige de skovpolitiske spørgsmål der indgår i andre internationale konventioner såsom biodiversitetskonventionen, klima (Kyoto protocol), ørkenkonventionen, m.v. NKIS opnår ikke altid at de nordiske lande kan tale med én stemme, hvilket bl.a. forhindres af EU i FN-regi. Samarbejdet har som allerede nævnt ovenfor stor betydning for de nordiske landes gennemslagskraft i de relevante fora. NKIS modtager ikke støtte fra NMR men den nordiske nytte af arbejdet er overordentlig stor.

Samarbejdet i NKIS hører egentlig hjemme på NEJS-niveau, men er delegeret til de personer der deltager i forhandlingerne i de relevante internationale forsamlinger. Dette forhold er med til at formindske skovsektorens synlighed i ministerrådsarbejdet. Et forhold som af flere menes at kunne få indflydelse på den politiske opbakning til nordisk skovsamarbejde.

8.4 FORSLAG TIL FORENKLING AF DET NORDISKE SAMARBEJDE OM GENBEVARING OG OM FORSKNING OG UDREDNING FOR JORD- OG SKOVBRUG

Det overordnede og samlende koncept for det nordiske samarbejde i regi af NMR-FJSL er BU-strategien og det heraf afledte handlingsprogram for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde. Vi foreslår at følge BU-strategiens mål om integrering af miljøhensynene i sektorerne og ser ministerrådets ansvarsområde delt i genbevaring *ex-situ* i arbejdet i genbankerne og bæredygtig forvaltning af det åbne land³⁶, herunder beskyttelse af biodiversiteten *in situ* i jord- og skovbrug.

Vi foreslår at samle det nordiske samarbejde om genbevaring og forskning og udredning på jord- og skovbrugsområdet i to nye samarbejdsorganer: NordGen og NordForsk som vist på næste side.

Vi finder at tiden er moden til at forenkle organiseringen af det nordisk finansierede samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. De samarbejdsorganer der ikke modtager støtte fra NMR har selvfølgelig et frit valg i deres organisering. Området er ikke mere kompliceret end at strukturen med fordel kan forenkles som foreslået. Det vil sikre at de knappe ressourcer, humane såvel som finansielle, ikke spredes men tværtimod samles for at undgå overlap og ukendskab til andres arbejde på samme område, samt for at understøtte synergi og kapacitetsudvikling gennem samling af opgaverne ét sted.

³⁶ En bæredygtig udvikling indeholder tre gensidigt afhængige dimensioner: en økonomisk, en social og en miljømæssig dimension. En bæredygtig udvikling indebærer, at der etableres en bedre integration af de tre dimensioner. (Udkast til BU-strategi 2005-2008).

HANDLINGSPROGRAM FOR FISKERI, JORD- OG SKOVBRUG OG LEVNEDSMIDLER

NORDGEN				NORDFORSK			
NORDISK GENBEVARING FOR FØDEVAREPRODUKTION OG SKOVBRUG				NORDISK FORSKNING OG UDREDNING FOR FØDEVAREPRODUKTION OG SKOVBRUG			
BESTYRELSE OG RÅDGIVER FOR NMR ³⁷ LANDEREREPRÆSENTANTER FOR FISKERI-, HUSDYR- FØDEVARE-, JORD-, SKOVBRUGS- OG MILJØ-SEKTORERNE SAMT REPRÆSENTANTER FOR DE SELVSTYRENDE OMRÅDER				KOORDINATIONSGRUPPE OG RÅDGIVER FOR NMR ³⁸ DE 3 BESTYRELSEFORMÆND SAMT LANDEREREPRÆSENTANTER FOR FISKERI-, FØDEVARE-, JORD-, SKOVBRUGS- OG MILJØSEKTORERNE OG REPRÆSENTANTER FOR DE SELVSTYRENDE OMRÅDER			
TEKNISK-FAGLIGT UD-VALG <i>Fisk</i>	TEKNISK-FAGLIGT UD-VALG <i>HUSDYR</i>	TEKNISK-FAGLIGT UD-VALG <i>FØDEVARER OG KULTURPLANTER</i>	TEKNISK-FAGLIGT UD-VALG <i>SKOVTRÆER</i> ³⁹	BESTYRELSE ³⁷ <i>SAMNORDISK Fiske-RIFORSKNING</i>	BESTYRELSE ³⁷ <i>SAMNORDISK Jordbrugs- OG FØDEVAREFORSKNING</i>	BESTYRELSE ³⁷ <i>SAMNORDISK Skov-FORSKNING</i>	
Faglige netværk (arter)	Faglige netværk (arter)	NFK	NSFP	3 hovedområder	NKVet	5/6 fødevare-arbejdsgrupper	15 netværks-grupper
		Faglige netværk (arter)	Faglige netværk (arter)		NOR	NJF (selvstændig organisation)	

³⁷ Budgetansvarlig.
³⁸ Ikke budgetansvarlig
³⁹ Nordisk Netværk for Skovgenetiske Ressourcer

Samarbejdet mellem genbankerne og den samnordiske forskning for så vidt angår bankernes forskningsinteresser har indtil videre været beskeden. Vi anbefaler at samarbejdet udvikles og at bl.a. NSFP kan virke som bindeled mellem NordGen og NordForsk på skovområdet (herunder det foreslåede CAR for skovgenetiske ressourcer), og at bl.a. NKVet og NFK kan virke som bindeled mellem NordGen og NordForsk på jordbrugsområdet.

NKIS berøres ikke af forslaget.

8.4.1 NordGen

NordGen samler NMR-FJSLs indsatser for genbevaring. Vi foreslår en bestyrelse med national forankring gennem repræsentation fra såvel de primære sektorer (fiskeri, jordbrug, fødevarer og skovbrug) som miljøsektoren samt repræsentation fra de selvstyrende områder.

Bestyrelsen har det overordnede ledelsesansvar for ”genbankernes” virke, ansvar for fællesnordisk opfølgning af CBD og andre internationale aftaler der vedrører bevaring af genressourcer, adgang og rettigheder til udnyttelsen af genressourcerne, rådgivning af NMR vedrørende disse forhold, national rådgivning og koordinering af de nordiske landes genbevaringsstrategier. Ansvarer omfatter endvidere repræsentation af NMR og i muligt omfang de nordiske lande i internationale forsamlinger, samarbejde med lande udenfor Norden vedr. genbevaring og sikkerhedssamlinger, oplysnings- og informationsarbejde, samt løsning af andre opgaver *ad hoc* for NMR.

NordGens mandat (opgavebeskrivelse) skal udarbejdes af bestyrelsen i samarbejde med NMR. Jvf. evalueringen af strategi for bevaring af genressourcer i Norden 2001-2004.

Arbejdet i NordGen foreslås støttet af teknisk-faglige udvalg for hhv. fiskeri, husdyr, fødevarer og kulturplanter, samt skovtræer. Hver med 5 medlemmer som skal repræsentere de nationale genressourceudvalg. Udvalget for skovtræer vil kunne udgøres af det netop etablerede nordiske netværk for skovgenetiske ressourcer. Arbejdet støttes tillige af omfattende nationale netværk. Det foreslås at NFK og NSFP indgår som faglige netværk under de teknisk-faglige udvalg for hhv. jordbrug og fødevarer, og for skovtræer.

Bestyrelsen er budgetansvarlig overfor og indgår resultatkontrakt med NMR, som prioriterer og fordeler ressourcerne mellem NordGen og de 3 forskningsenheder under NordForsk.

NMRs basisfinansiering af genbankerne, netværk for skovgenetiske ressourcer samt genressourcerådet udgør i dag (2003) ca. 12½ millioner DKK, jvf. bilag 5. Dette beløb skal øges væsentlig for at inddrage fiskeri- og levnedsmiddelsektorerne (herunder evt. medtage mikroorganismer), og for at styrke bankernes opbygning af de nødvendige faglige netværk i landene. Vi skønner at der er behov for en nordisk bevilling på mindst 20 millioner DKK om året. Såfremt det ikke er muligt at skaffe disse midler i NEJS-budgettet og NMRs øvrige puljer (BU-puljen og/ eller den strategiske pulje) bør det overvejes at finde finansieringen nationalt. Det nordiske samarbejde for genbevaring er internationalt enestående

og den nordiske nytte er meget høj. Vores forslag sigter på at udbygge og styrke denne internationale position.

8.4.2 NordForsk

NordForsk samler NMR-FJSLs forsknings- og udredningsarbejde vedrørende fiskeri-, jordbrug, fødevarer og skovbrug. Arbejdet samles i 3 organer: SamNordisk Fiskeriforskning (SNF), SamNordisk Jordbrugs- og Fødevareforskning (SNJF), og SamNordisk Skovforskning (SNS). Hver med sit mandat (opgavebeskrivelse) og hver sin budgetansvarlige bestyrelse og resultatkontrakt med NMR.

Forskningsområdet jordbrug og fødevarer er nyt i det nordiske samarbejde og samler NKJs og EK-Livs forsknings- og udredningsopgaver. Vi synes der er gode faglige argumenter herfor, jvf. fødevarekæden fra råvareproducent til forarbejdning og råvarens store betydning for fødevarekvaliteten.

Vi foreslår at etablere en *koordinationsgruppe* med national forankring gennem repræsentation fra såvel de primære sektorer (fiskeri, jordbrug, fødevarer og skovbrug) som miljøsektoren samt repræsentation fra de selvstyrende områder. Medlemmerne skal være forskningskyndige. De tre bestyrelsesformænd for SNF, SNJF og SNS skal være medlemmer af koordinationsgruppen. Gruppen har ansvar for samordning af den nordiske forskning på NMR-FJSLs område samt videreudvikling af samarbejdet inden for de forventede udvidede rammer for nordisk forskningssamarbejde, jf. forslaget om NORIA. Koordinationsgruppen kan tage initiativ til tværgående forskningsprogrammer på tværs af de tre underliggende organer. Koordinationsgruppen rådgiver NMR i forskningspolitiske spørgsmål. Koordinationsgruppen er ikke budgetansvarlig.

Arbejdet i NordForsks 3 forskningsorganer støttes uændret af arbejdsgrupper og netværk. NKVet, NOR og arbejdsgrupperne under EK-Livs indgår som netværksgrupper under SNJF. Endvidere foreslår vi at de eksisterende faglige netværk i NJF bliver nyttiggjort i denne sammenhæng.

Vi tror på at den foreslåede konstruktion kan bidrage til en højnelse af kvaliteten af den fællesnordiske indsats. Vi tror endvidere at forslaget kan anvendes af den 3. arbejdsgruppe vedrørende nordiske forsknings- og uddannelsesrum og at det kan bidrage til en forbedret nordisk position internationalt.

NMRs finansiering af det samlede NordForsk-område udgør i dag (2003) små 28 millioner DKK når alle projektmidler medregnes, jvf. bilag 5. Heraf anvendes ca. 12 millioner DKK af jord- og skovbrugssektoren. Jordbrugsområdet har behov for flere egne midler, jvf. diskussionen i afsnit 8.3.2, og SNS har brug for økonomisk sikring af det nye CAR-program, jvf. diskussionen i afsnit 8.3.1. Arbejdsgruppen for etablering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler vil bl.a. se på finansieringen af forskningssamarbejdet. Det er vores opfattelse at de nuværende aktiviteter i jord- og skovbrugsforskningen til deres del af NordForsk har behov for mindst 20 millioner DKK om året fra NMR for at løse de opgaver de skal varetage. Hertil kommer omkostningerne til de nye områder, fisk og levnedsmidler.

Såfremt det ikke er muligt at skaffe disse midler i NEJS-budgettet og NMRs øvrige puljer (BU-puljen og/eller den strategiske pulje) bør det overvejes at finde finansieringen nationalt. Den samnordiske forskning leverer betydelig nordisk nytte, og forskningsområdets videre udvikling bør sikres de nødvendige ressourcer.

BILAG 1

Mandat for evalueringen

Mandat for evaluering af handlingsprogrammet for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2000-2004

Handlingsprogrammet for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001-2004 foreskriver, at der imod slutningen af programperioden skal gennemføres en evaluering af de resultater, som er opnået inden for handlingsprogrammets ansvarsområder.

Evalueringen skal vurdere den politiske relevans af handlingsprogrammet, hvordan det er fulgt op under perioden og med hvilke resultater, samt vurdere den vægtning og de prioriteringer, som er gjort i forhold til nordiske og internationale udviklingstræk. Den finansielle forudsætning for programmet skal vurderes ud fra om der har været en realistisk sammenhæng mellem budgetniveau og gennemførelse af aktiviteter i handlingsprogrammet. Ligesom andelen af national medfinansiering af forskellige aktiviteter bør undersøges.

Erfaringer med det tværsektorielle samarbejde (livsmiddel, fiskeri, miljø, energi og bæredygtig udvikling) med øvrige sektorer vurderes.

Evalueringen skal nøje vurdere om, der inden for det nordiske jord- og skovbrugssamarbejde har været områder, hvor det nordiske samarbejde har haft en særskilt nytteeffekt. Evalueringen skal endvidere vurdere om det nordiske jord- og skovbrugssamarbejdet har den rette organisatoriske sammensætning, og om der i fremtiden kan opnås fordele ved organisatoriske ændringer (alle permanente samarbejdsorganer og institution under jord- og skovbrugssektoren). Evalueringen bør endvidere belyse handlingsprogrammets relationer til nærområderne, EU og internationalt.

Evalueringen skal danne baggrund for et nyt handlingsprogram for perioden 2005-2008 for den del, der vedrører jord- og skovbrug. Evalueringen skal derfor pege på forhold, som kan gøre samarbejdet stadig mere politisk relevant. Ligeledes skal evalueringen fremkomme med forslag til tiltag, som kan fremme, styrke og udvikle det nordiske samarbejde på jord- og skovbrugsområdet. Evalueringen må ses i sammenhæng med den nordiske strategi for Bæredygtig Udvikling samt tilsvarende evalueringer i jord- og skovbrugssektoren, levnedsmiddelsektoren og fiskerisektoren i Nordisk Ministerråd.

Evalueringen skal være afsluttet inden den 29. februar 2004. Det forudsættes, at rapporten kan præsenteres for NEJS i marts 2004. Til gennemførelse af evalueringen er der afsat 200.000 DKK.

Bemærkninger til evalueringens gennemførelse - forslag

- Evalueringen gennemføres af en eller flere eksterne konsulent/er, der har et godt forholdskendskab til ministerrådets arbejde, men som ikke er direkte involveret.
- Evalueringen gennemføres ved interview og samtaler med nøglepersoner i det nordiske jord- og skovbrugssamarbejde inkl. det tværsektorielle samarbejde.
- Evalueringen bygger endvidere på adgang til kontrakter, strategier, projektrapporter, øvrige publikationer samt sagspapirer fra møder i MR, NEJS, styrelser i Jord- og skovbrugssektoren m.fl.

- Der foreslås udarbejdet en kort oversigt over, hvorledes handlingsprogrammets indsats-områder/prioriteringer er fulgt op på policy- og projektniveau. Oversigten vil samtidig omfatte BU-strategiens kapitler om genetiske ressourcer og biodiversitet, jordbrug og skovbrug.
- Evalueringen skal fokusere på det overordnede billede, hvad angår programmets relevans og opnåede resultater, og ikke fokusere på detailvurdering af de enkelte projekter.
- Hvad angår opfølgning af programmet, dets politiske relevans og opnåede resultater skal bl.a. fokuseres på:
 - relevans for den nationale politikudformning og forvaltning
 - relevans og gennemslag for synspunkter, hvad angår EU og internationale fora
 - evt. områder, som ikke er fulgt op – er området så stadig relevant ?
- Evalueringen bør også fremkomme med forslag til det kommende handlingsprogram (se også mandatteksten).

BILAG 2

Interviewpersoner

Dato	Institution	Person
06.01 	Nordisk Ministerråds Sekretariat	Bo Lindroos, afdelingschef Bente Stærk, rådgiver, levnedsmidler Lise Lykke Steffensen, rådgiver, jord- og skovbrug
	Nordisk Genressource Råd	Kerstin Stendahl-Rechardt, sekretær
	Nordisk Genbank	Bent Skovmand, direktør
	Skov- og Naturstyrelsen, DK Statsskovenes Planteavlsstation	Bjerne Ditlevsen, skovrider, evaluator af genstrategien
07.01 	Skov- og Naturstyrelsen, DK	H. E. Svart, fuldmægtig, medlem af NGR
		Pernille Weile, fuldmægtig, medlem af MJS
		Jens Peter Simonsen, vicedirektør, medlem af NEJS
		Pernille Karlog, fuldmægtig, medlem af NKIS og sekretærgruppen
12.01 	Danmarks JordbrugsForskning	Morten Kargo Sørensen, forsker, medlem af NGH
		Ole Callesen, forskningschef, medlem af NGB
14.01 	Skov- og Naturstyrelsen, DK Statsskovenes Planteavlsstation	Bjerne Ditlevsen, skovrider, medlem af EUFORGEN Gunnar Friis Proschowsky, medlem af NSFP Anna Thormann, medlem af netværk for skovgenetiske ressourcer
15.01 	Dansk Skovforening	Direktør Jan Søndergaard, medlem af NKJS og repræsentant for NSF (de nordiske skovejeres forening) og CEPF (de europæiske skovejeres forening)
20.01 	Landbrugsdepartementet	Lars Sponheim, landbrugsminister
		Per Harald Grue, departementsråd, medlem af KG-FJSL og NEJS
		Sverre Kvakkestad, avelingsdirektør, medlem af NEJS
		Oluf Aalde, skogdirektør, medlem af NEJS
		Gudbrand Bakken, Ekspedisjonssjef, medlem af EK-Livs
		Eivind Berg, rådgiver, medlem af NEJS-sekretærgruppe
21.01 	Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) og Nordisk Veterinær-Viden-skabeligt samarbejdsorgan (NKVet)	Erling Fimland, direktør Liv Lønne Dille, informationschef Odd Vangen, professor, Institutt for husdyrfag, styremedlem
		Siri Anzjøn, rådgiver, NKJ-sekretær Hans Kolbein Dahle, ordf. Jan Henrik Martinsen, Landbrugsdepartementet Olav Hepsø, avelingssjef, Norges forskningsråd Ola Nyberg, prosjektleder, ordf. i NKVet
		Olav Gislerud, rådgiver, SNS-sekretær Johs. Koltveit, spesialrådgiver, ordf. Olav Hepsø, avelingssjef, Norges forskningsråd, tidl. ordf.
		NorFA Marianne Wikgren, seniorrådgiver Aadne Aasland, seniorrådgiver/Fungerende institusjonsleder
	Nordisk Genbank (NGB)	Grethe Helene Evjen, formand for NGB
28.01 	Samnordisk Skovforskning (SNS)	Liisa Saarenmaa, forstråd, Jord- och skogbruksmin., Skogsavd. Kari Mielikäinen, direktör, professor, Skogsforskningsinstitutet
	Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ)	Suvi Ryynänen, överinsp., Jord- och skogbruksmin., Jordbruk-savd. Hannu Saloniemi, dekan, professor, Faculty of Veterinary Medicine, University of Helsinki
	Nordisk Kontaktgr. for Int. Skovspørgsmål (NKIS)	Anders Portin, forstråd, Jord- og Skogbruksministeriet
	Jord- och skogbruksministeriet	Tuija Karanko, överinspektör, medlem af sekretærgruppen
		Jarmo Vaittinen, kanslichef, medlem af KG-FJSL
		Ilkka Ruska, överdirektör, medlem af NEJS Aulikki Kauppila, råd för internationella ärenden, medlem af NEJS

Dato	Institution	Person
30.01 	Nordisk Ministerråds Sekretariat	Deltagelse i del af ”sekretærmøde” for Jord- og skovbrugssektoren: Olav Gislerud, SNS, Siri Anzjøn, NKJ, Magnus Grøntoft, MJS, Bent Skovmand, NGB, Ing-Britt Bennvid, NGB, Erling Fimland, NGH, Liv Lønne Dille, NGH, Kerstin Stendahl-Rechardt, NGR, Lise Lykke Steffensen og Merete Madslund, NMRS
	Samnordisk Skovforskning (SNS)	Niels Elers Koch, direktør, Center for Skov, Landskab og Planlægning, KVL
31.01 - 02.02 	Landbrugsministeriet	Hákon Sigurgrímsson, direktør, medlem af KG-FJSL, NEJS og sekretærgruppen Thorsteinn Tómasson, direktør, medlem af NEJS, NKJ og NGR Jón Loftsson, skogdirektør, medlem af NEJS og SNS
04.02 	FoU ad hoc arbejdsgruppe for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler	Niels Michael Petersen, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, sekretær for FoU ad hoc arbejdsgruppe
	Nordisk Ministerråds Sekretariat	Lise Lykke Steffensen, rådgiver, jord- og skovbrug Eeva-Liisa Østergaard, evaluator af levnedsmiddelstrategien
	Miljøstrategien for Jord- og Skovbrug (MJS)	Deltagelse i del af styregruppemøde: Audur Sveinsdóttir (formand), Poul Arne Iversen, Pernille Weile, Kirsti Krogerus, Ilkka Reponen, Geir Grønningsæter, Kristin Orlund, Anders Emmerman, Magnus Grøntoft (sekretær)
	Näringsdepartementet Jordbruksdepartementet	Linda Hedlund, ämnesråd, Näringsdepartementet, medlem af NEJS og NKIS Catharina Stenborg-Blom, kansliråd, Jordbruksdepartementet, medlem af sekretærgruppen
05.02 	Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ)	Birgitta Hansson, departementsråd, Jordbruksdepartementet, Same- och utbildningsenheten, tillige medlem af NOR M. Jensen-Waern, professor, Unit for Comparative Physiology and Medicine, SLU
	Jordbruksdepartementet	Dag von Schantz, departementsråd, medlem af NEJS
	Danmarks JordbrugsForskning (DJF)	Per Kudsk, forskningsleder, formand for Statens Jordbrugs- og Veterinærvidenskabelige Forskningsråd (SJVF)
09.02 	Udenrigsministeriet	Søren Christensen, chef for Norden, Grønland og Færøerne, medlem af NSK og tidligere NMR generalsekretær
	Nordisk Frøkontrol Komité (NFK)	Grethe Tarp, sektorchef, Plantedirektoratet, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
11.02 	Nordisk Genbank (NGB)	Bent Skovmand, direktør Eva Thörn, tidligere direktør Gert B. Poulsen, medarbejder
	NOVA	Paul Jensén, rektor, professor Knut Wålstedt, NOVA koordinator
13.02 	Danmarks JordbrugsForskning	Jørgen E. Olesen, forskningsprofessor, formand for den danske sektion af Nordiske Jordbrugsforskere Forening (NJF) og vicepræsident for den samlede forening
18.02 	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Poul Ottosen, departementschef, medlem af KG-FJSL og NEJS
	Nordisk Ministerråd	Per Unckel, generalsekretær
	FoU ad hoc arbejdsgruppe for fiskeri, jord- og skovbrug og levnedsmidler	Lisa Sennerby-Forsse, professor, formand for arbejdsgruppen Niels Michael Petersen, sekretær for arbejdsgruppen Niels Elers Koch, direktør, medlem af arbejdsgruppen
23.02 	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Anders Christiansen, fuldmægtig, medlem af NGR
23.02 	Landbrugsrådet Dansk Landbrug	Peter Gæmelke, præsident for Landbrugsrådet, formand for Dansk Landbrug, præsident for COPA, tidligere formand for Nordiske Bønders Centralråd (NBC)

BILAG 3

Opfølgning af handlingsprogrammet for jord- og skovbrug 2001-2004

OVERSIGT OVER HANDLINGSPROGRAMMETS RELATIONER TIL BU-STRATEGIEN 2001-2004 SAMT

OPFØLGNING AF HANDLINGSPROGRAMMET FOR JORD- OG SKOVBRUG 2001-2004

- BU-strategiens temaer er medtaget i samme omfang som i handlingsprogrammet for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde (HP).
- Den kursiverede tekst i firkantede parenteser er citeret fra handlingsprogrammet og henført til det relevante tema fra BU-strategien.
- Projekter der inddrager nærområdet findes både som selvstændige nærområdeinitiativer, og som projekter med deltagelse af et eller flere lande fra nærområdet.

BU-STRATEGIEN		OPFØLGNING AF BU-STRATEGI OG HANDLINGSPROGRAM	
[Handlingsprogram for nordisk jord- og skovbrugssamarbejde 2001-2004]		POLITISKE INITIATIVER	PROJEKTER O.L.
9 LANDBRUG	NMR-FJSL, KG-FJSL, NEJS	NEJS, NKJ [+ NKVet, NJF, NOR, NEK], MJS, CCC	
9.1	Styrke den nordiske indflydelse i internationale forhandlinger og processer. [For de nordiske lænderne �r det af vikt att medverka aktivt så att nordiska värderingar kan få genomslag. Speciellt ska milj�aspekter på internationell jordbrukspolitik, WTO-processen samt uppföljning- en av World Food Summit f�ljjas nordiskt].	▪	▪
9.2	Styrke nordisk landbrugsforskning og -uddannelse. [Det nordiska samarbetet inom jordbruksforskning har lång tradition och innebär en rationaliseringsvinst med hög nordisk nytta �ftersom forskningsmiljöerna i de enskilda länderna ofta är små. Samarbetet koordineras av Nordiskt kontaktorgan f�r jordbruksforskning (NKJ), som med en mindre andel finansiering över den nordiska budgeten genererar betydande belopp av nationella forskningsmedel i en mycket kostnadseffektiv modell. Även NKJ:s roll att vara rådgivare till NAJS och Nordiska ministerrådet inom jordbruksforskning är viktig. Kunskapsförmedling och därmed nyttiggörande av forskningsresultat i f�rvalning och politik är ett ansvar för NKJ som ska betonas under programperioden. NKJ ska verka genom att stödja forskning, forskarnätverk, ta initiativ till utredningar rörande behov av forskningsinsatser samt s�mulera till seminarier och symposier. Prioriterade områden f�r NKJ �r livsmedelssäkerhet, ekologisk produktion, djurens hälsa och välbefinnande, landsbygdsutveckling, cirkumpolara områden, genetik, genetiska resurser och biologisk mångfald. Samarbete med NOVA – det nordiska lanbruksuniversitetet – rörande jordbruksforskning och forskarutbildning uppmuntras].	▪ Ministerr�dsbeslutning oktober 2002 om udarbejdelse af rapport vedr. implementering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum på jord- og skovbrugsområdet * Rapport om implementering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum på jord- og skovbrugsområdet. ▪ Ministerrådet vedtog juni 2003 at oprette en arbejdsgruppe med repræsentation fra egne sektorer samt at søge forsknings- og uddannelsessektorerne aktivt involveret i arbejdet.	▪ NEJS: Organising Nordic-Baltic MSc courses in Forestry, Veterinary and Agricultural Sciences (NOVA-BOVA Master) ▪ NEJS: Establishment of Virtual Forskningsinst./ University for Sustainable Agriculture in the Baltic Sea Region (VIRESAB) ▪ NEJS: Advanced training in agriculture and forestry within the Nordic-Baltic space of higher education (Training Space) (NOVA-BOVA) ▪ NEJS: Koordinatorad utbildning i växtpatologi (NOVA) ▪ NEJS: NOVAs �rskonferens 2003

9.3	Videreudvikle bæredygtige produktionssystemer i landbruget. [Hållbara driftsformer som säkrar hög produktion med bevarande av natur och miljö och som motverkar erosion ska utvecklas, med särskild betoning på de speciella behov som finns i den nordliga delen av Norden. Ökad resurseffektivitet är ett nyckelbegrepp. Betoningen på jordbrukets miljöaspekter i vid mening är stark under den kommande programperioden. Samarbetet med miljösektorn fortsätter inom en gemensam strategi, baserad på detta handlingsprogram och miljösektorns handlingsprogram].	▪	▪ NEJS: Nordisk foderstofkontrol ▪ NEJS: Utvikling av indikatorer for bæredygtig jord- och skogsbrug (jvf. 12.4) ▪ NEJS: Development of Nordic/Baltic co-operation on official seed testing and certification ▪ NKJ 116: Functional genomics and proteomics related to abiotic plant stress with special emphasis on Nordic climate
9.4	Reducere pesticid-anvendelsen i landbruget. [Genom att fokusera på metoder för effektivare bruk kan till exempel ... pesticidanvändningen minska. För att stödja en sådan utveckling behöver dessutom alternativa metoder för bekämpning av växtsjukdomar utvecklas. Ministerrådet vill ge incitament till detta genom att under programperioden fastställa kvantitativa mål för användning av pesticider, syftande till reduktion av risker för hälsa och miljö].	▪ Ministererklæring august 2002 om reduceret brug af pesticider; herunder enighed om udarbejdelse af en nordisk handlingsplan for reduceret anvendelse af pesticider. * MJS-rapport om Nordiskt samarbeid for redusert bruk av pesticider	▪ NKJ 119: Studies of the new Nordic populations of Phytophthora infestans to improve potato late blight forecasting and control ▪ MJS: Nordiskt samarbeid for redusert bruk av pesticider
9.5	Recirkulere organisk affald til landbruget. [Genom att fokusera på metoder för effektivare bruk kan till exempel det organiska kretsloppet slutas ...]	▪	▪ MJS: Kartlægning av projekt kring avlopssystem for klosettvaen
9.6	Reducere næringsstoffab fra landbruget. [Genom att fokusera på metoder för effektivare bruk kan till exempel näringsläckaget från landbruket minska, ...]	▪	▪ MJS: Status for miljøreguleringer af landbruget omkring Østersøen ▪ MJS: Risikovurdering af fosfortab og erosion i de nordiske land ▪ MJS: EU Water Framework Directive
9.7	Økologisk landbrug. [Ministerrådet vill också göra en koordinerad nordisk insats för att öka andelen lanbruk som drivs ekologiskt].	▪ Ministerkonklusion august 2002 om økologisk landbrug; herunder forslag om at oprette et nordisk netværk indenfor området økologisk mad- og landbrugsproduktion. * MJS-rapport om Økologisk lanbruk - udvikling av nordisk netværk - metoder for styrke samordnet satsing i alle ledd i verdikjeden. * Ministerønske (juni 2003) om yderligere opfølgning varetages af MJS. ▪ Tallinn Declaration November 2003 on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region	▪ MJS: Organic seeds in the Nordic Countries ▪ MJS: Informationsdatabas för ekologiskt utsäde ▪ MJS: Økologisk lanbruk - udvikling av nordisk netværk - metoder for styrke samordnet satsing i alle ledd i verdikjeden

9.8	Sikre god dyresundhed, -velfærd og -etik i landbruget (jvf. 6.9). [Det är ett viktigt nordiskt mål att arbeta för god djurhälsa och etik i jordbruket. Norden har höga krav på detta område och vill bidra aktivt till att förhållandena också i andra länder förbättras. Genom forskning kan till exempel metoder för att förbättra långvägstransporter tas fram].	▪	▪ NKJ 115: Development of a PCR-detection assay for differential Brucella diagnoses ▪ NKJ 117: Modification of rearing conditions to improve welfare of layers: Basic and applied ethological studies ▪ NKJ 118: Behaviour and welfare of dairy cattle housed in large groups ▪ NKJ (NMR): Harmonisering af metoder til overvågning af antibiotikaresistens i de nordiske lande	▪ NEJS: Development of the northern network "Circum-polar Agriculture Association" (CAA) [Landbrugssamarbejde i Nordatlanten]
9.9	Genmodificerede organismer (jvf. 3.4 og 6.8). [Genmodificerade organismer ska bli föremål för en hälso- och miljömässig riskvärdering, med utgångspunkt i försiktighetsprincipen. Märkning ska ge konsumenterna möjlighet att välja om man vill köpa genmodificerad mat eller inte].	▪	▪ NFK (NEJS): Metoder til kontrol af indhold af genetisk modificerede organismer (GMO) i frø og foder ▪ NKJ 120: Functional genomics of starch and grain quality: a nordic multidisciplinary program ▪ NEJS: Rindeer Husbandry and Wild Rein-deer/Caribou	
9.10	Samarbejde om udvikling af en bæredygtigt rendrift. [Hållbar utveckling av rennäringen ska främjas, så att den kan tillhålla sin funktion som en viktig kulturbärare för en befolkning i Norden. Överbettning, målkonflikter mellan bevarande av rovdjursstammarna och rennäringen, okända sjukdomar hos renar samt rennäring i balans med turism och aktivt skogsbruk är problemområden som är relevanta att följa upp nordiskt].	▪ NORs vedtægter og nordiske nytte drøftet i NEJS i marts 2003.		
9.11	Nærområderne (herunder Baltic 21). [Samarbetet med länderna i närområdet väntas öka, inte minst inom ramen för uppföljningen av Baltic 21. På forskningssidan uppmuntaras samarbete mellan NKJ och forskare från närområdet].	▪ Ett nordiskt-baltiskt jord- och skogsbruksministermöte hölls i december 2000 och resulterade i Copenhagen Declaration on Sustainable Rural Development samt upprättandet av en gemensam kommitté för samråd (The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Co-operation between the Nordic and Baltic States). ▪ Tallinn Declaration November 2003 on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries. * Opfølgning varetages af KG8 og NEJS8. ▪ Tallinn Declaration November 2003 on Organic Food and Agriculture Production in the Nordic-Baltic Region		
HP	[... arbeta för att, speciellt i Västnorden utveckla ny kunskap om jorderosion och för att erosionen begränsas].	▪		

	Andet		▪ NEJS: Nordiske fusioner i agro- og fødevarerindustrien - nutid og fremtid ▪ NEJS: Nordisk jul på Holbæk Museum ▪ MJS: Metanoxidation som integreret miljøindikator ▪ MJS: Drivhusgas-emissioner fra landbruget i de nordiska land ▪ MJS: Forekomst og reduktion af Enterococcus og E. coli på nordiske komposteringsanlæg ▪ MJS: Traditional Rural Biotopes and Landscapes - Management in the Nordic and Baltic Countries ▪ MJS: Landbrugets kulturlandskab; herunder: nordisk kulturlandskabskonference ”Landskabet som resurs” juni 2003
	(klima)		
	(kulturlandskab)	▪ Ministerkonklusion juni 2003 om muligheder for å lage en strategi for kulturlandskapet, når der svenske temaprojektet om landbrukets fremtidige roller var avsluttet. (Se sektionen om landsbyudvikling nedenfor).	

12 SKOVBRUG	NMR-FJSL, KG-FJSL, NEJS, NKIS	NEJS, SNS [+ SNS-NETVÆRKSGRUPPER, NSFP], MJS, CCC
12.1 Påvirke europæisk og internationalt skovsamarbejde. [I den nærmeste fremtid kommer det at inkom det nordiske og internationalt samarbejde finnas et stort behov av att arbeta vidare med att klarlägga skogens multifunktionella värden inom ramen för ett hållbart skogsbruk. Det gäller till exempel utbyte av erfarenheter omkring modeller och verktyg för finansiering av hållbart skogsbruk, något som är en central problemställning i de kommande globala skogsförhandlingarna. Genom den alleuropeiska skogsprocessen har Europa tagit en globalt ledande roll vad gäller hållbarhetsbegreppet genom definition av kriterier och indikatorer för ett hållbart skogsbruk].	Ministerdeklaration juni 2001 om märkning og sporbarhed af levnedsmidler og skovprodukter i international handel. * Seminar 2001 om international skovpolitik med fokus på biodiversitet Ministerdeklaration august 2002 om international skovpolitik. Ministerdeklaration juni 2003 om skov (illegal hugst) * WWF-rapport om illegal hugst i Baltikum * NMR-Baltic 21 konference i oktober om illegal hugst * Opfølgning ved NKIS (til NMR-møde 2004).	NEJS, SNS NEJS: Handel som element til fremme af bæredygtig skovdrift NEJS: Joint forest sector meeting for members of the Baltic 21 process and Nordic council of ministers (SE)
12.2 Koordinere de nordiske landes skovforskning. [Det nordiske samarbejde inom skovforskning har varit givande och tillmöts fortsatt stor vikt. Samnordisk skovforskning (SNS) övergripande mål är att främja forskning om skogens mångsidiga funktion i ett hållbart skogsbruk, samt bistå med rådgivning till NÅJS och Nordiska ministerrådet i frågor som rör skog och skoglig forskning. Förmedling av kunskap utifrån forskningsresultat och därmed nyttiggörande av forskningsresultaten i förvaltningen och som stöd för politikutveckling ska betonas i programperioden. SNS ska stödja samnordiska forskningsprojekt och nätverksbyggen, främja samnordiskt nyttjande av unika forskningsfaciliteter och fältförsök samt initiera utredningar med politisk relevans. NOVA - de nordiska lantrbruksuniversitetens samarbete – ska uppmärksammas av SNS].	Ministerrådsbeslutning oktober 2002 om udarbejdelse af rapport vedr. implementering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum på jord- og skovbrugsområdet. * Rapport om implementering af et nordisk forsknings- og uddannelsesrum på jord- og skovbrugsområdet. - Ministerrådet vedtog juni 2003 at oprette en arbejdsgruppe med repræsentation fra egne sektorer samt at søge forsknings- og uddannelsessektorerne aktivt involveret i arbejdet.	SNS-95: Further development of the Nordic database for long-term forest experiments (NOLT-FOX)

12.3	Øget brug af miljøvenlige produkter fra skovbruget. [För att nå målsättningen om ett hållbart skogsbruk under programperioden kommer speciell vikt att läggas vid behovet av att öka förädlingsgraden av trä och utveckla nya produkter, ...]	■	■ SNS-80: Virkeskvalitet hos lärk, särskilt beståndighet ■ SNS-81: Utveckling av träfiberbaseade kompositmaterial ■ SNS-87: The potential of Larch wood for exterior ■ SNS-88: Structural timber quality in Norway spruce: Genetic variation and rapid measurement technique ■ SNS-87: The potential of Larch wood for exterior use ■ SNS-88: Structural timber quality in Norway spruce: Genetic variation and rapid measurement technique ■ SNS-91: Wood hemicelluloses for surface modification of fibres, paper and boards
12.4	Udvikling af natur og miljøvenlige driftsformer i skovbruget. [Det ligger en stor udfordring i at kombinere udviklingen af et økonomisk hållbart skogsbruk med de andre kollektive værdier som indgår i hållbarhedsbegreppet. Det findes dog fortsat behov af at videreudvikle miljøvenlige driftsformer. Det er idag i det nordiske skogsbruget allmänt accepterat att miljöhänsyn ska tas generellt inom skogsbruget. På samtliga dessa områden behöver ny kunskap utvecklas. Komparativa studier av erfarenheter i de nordiska länderna kan ge värdefulla bidrag. SNS ges härvid ett betydande ansvar. Det kan i tillägg finnas behov av mer praktiskt inriktade aktiviteter såsom seminarier, pilotprojekt etc.].	■	■ SNS-78: Ny och effektiv röjning – syntes av biologi, teknik och ekonomi ■ SNS-84: Planbeskyttelse ved brug af nyttige jordmikroorganismer ■ SNS-86: Nordic IUFRO thinning experiments in Norway spruce ■ SNS-90: Risk management in forestry - preparatory study ■ SNS-92: Identification of ectomycorrhizal fungi in Nordic forests ■ SNS-93: Plant protection by beneficial soil organisms (SNS-84 project extension) ■ MJS/NEJS: Effects of afforestation on ecosystems and local communities in the Nordic region (IS)
12.5	Styrke skovens sociale funktioner. [För att nå målsättningen om ett hållbart skogsbruk under programperioden kommer speciell vikt att läggas vid behovet ... av att stärka skogens möjlighet att bidra positivt i sin sociala funktion och som del i kulturarvet ...]	■	■ NEJS: Sociala dimensionen i hållbart skogsbruk ■ NEJS: Indigenous people and forest management ■ NEJS: Skogens många värden som en Nordisk framtidsfråga ■ SNS-89: Familieskogbrukets framtida utfordringar og behov
12.6	Opfølgning af Baltic 21. [Uppföljningen av Baltic 21 på skogsområdet prioriteras. Initiativ kommer att tas under programperioden i samråd mellan företrädare för Norden och för närområdet. På forskningsområdet ska ökat deltagande från närområdet i verksamhet som stöds av SNS stimuleras].	■	

12.7	Udvikling af bioenergi. [För att närma sig visionen om ett hållbart skogsbruk under programperioden kommer speciell vikt att läggas vid behovet av ... att bidra till en ökad användning av förnyelsebara energikällor].	▪	▪ NEJS: Bio2003/2004/2005 energi (Baltic Sea Area) ▪ NEJS: A simple forest bioenergy decision support tool for the forest extension in the Nordic and Baltic countries (BIODST-BSR) ▪ SNS-79: Næringsstøffjernelse med biomassen i rødgran ▪ NEJS: Udvikling av indikatorer for bæredygtig jord- och skogsbruk (jvf. 9.3)
HP	[... behov av att vidareutveckla metoder för mätning av indikatorerna, att utvärdera och vidareutveckla nationella skogsprogram som verktyg för arbetet med ett hållbart skogsbruk]. Närområdet	▪	▪ Ett nordiskt-baltiskt jord- och skogsbruksministermöte hölls i december 2000 och resulterade i Copenhagen Declaration on Sustainable Rural Development samt upprättandet av en gemensam kommitté för samråd (The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Cooperation between the Nordic and Baltic States). ▪ Tallinn Declaration November 2003 on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries. * Opfølgning varetages af KG8 og NEJS8.
	Andet	▪	▪ SNS-83: Kontroll av apikal tillväxtavslutning och kambieaktivitet ▪ SNS-85: Information Technology and the Nordic Forest Sector: A Pilot Study

2 KLIMA/ENDRINGER			NEJS, SNS [+ SNS-NETVÆRKSGRUPPER, NSFP], MJS, CCC
2.6	CO2 optag som middel til at reducere effekterne af CO2 udledning. [För att närma sig visionen om ett hållbart skogsbruk under programperioden kommer speciell vikt att läggas vid ... skogens potential som kolsänka, ...]	▪	▪ SNS-82: Finrotternas roll i koldynamiken i skogsmarken ▪ SNS-94: Estimation of carbon storage in forest biomass in the Nordic and Baltic countries - common methods, protocols and tools for obtaining comparable biomass expansion functions (BEF)

3 BIOLOGISK MANGFOLDIGHED OG GENETISKE RESSOURCER - NATUR OG KULTURMILJØ (fisks genetiske ressourcer hører under EKF)		NMR-FJSL, KG-FJSL, NEJS	NEJS, NKJ + NETVÆRK, SNS + NETVÆRK, MJS, CCC, NGR, NGB, NGH, NETVÆRK FOR SKOVGENETISKE RESSOURCER
3.1	S styrke den nordiske indsats i internationale processer og for- handlinger. [Det sterke nordiske samarbeidet på genressursområdet har medført att Norden kunnat manifestere seg som en kunnskaps og drivende sam- arbeidspartner internasjonelt. Norden har bidraget med en modell for organisering av regionalt genressurssamarbeide som vaktet internatio- nellt interesse. Dessa roller ska styrkas och utvecklas under strategi- perioden. Norden ska utveckla sitt samarbete på olika sakområden inom internationella organisationer som FAO och IPGRI (generellt), ECP/GR (växter), EAAP (husdjur) och EUFORGEN (skog). Samar- betet med närområdet ska vidareutvecklas].	- Ministerdeklaration juni 2003 om adgang og ret- tigheder til genetiske ressourcer. * Opfølgning varetages af NGR.	- NGR (NEJS): Projekt om hållbar förvaltning av husdjursgenetiska resurser – det internationella ramverket (IS) - NGR (NEJS): Presentations of Nordic genetic re- sources collaboration at international events
3.2	Cartagena-protokollen		
3.3	Nationale strategier og handlingsplaner for beskyttelse af bio- logisk mangfoldighed. [Inom Norden har länderna valt att i nordiskt samarbete tillvarata vissa av de nationella uppgifter som man tagit på sig i internationella överenskommelser. Det gemensamma nordiska ansvaret tas på om- råden där klar nordisk nytta uppnås. I enlighet med de internatio- nella överenskommelserna utvecklas nu i länderna nationella pro- gram för genressursbevarande. De samnordiska strukturerna kan och bör naturligt ansluta till de nationella satsningarna. Nordiska minis- terrådet (jord- och skogsbruksministrarna) har beslutat inrätta Nor- diska genressursrådet som på ett överordnat plan svarar för att detta sker på ett optimalt sätt. En förutsättning för detta är att genressurs- rådet har stark nationell förankring och bygger på nationell koordi- nering som underlag för rådets arbete. En viktig uppgift för rådet blir att bevaka tvärssektoriella aspekter. Jord- och skogsbrukssektorn tar fullt ut sitt sektorsansvar, men det är också en överordnad ambition att samverka med andra relevanta sektorer för att behandla aktuella frågor på effektivast möjliga sätt].		
3.4	Sikre den biologiske mangfoldighed i forbindelse med udsæt- ning af genmodificerede organismer (jvf. 6.8 og 9.9). [I samarbeide med miljøsektoren kan till exempel jordbrukets påverkan på den vilda biodiversiteten och införsl av främ mande arter samt genetik och genmodifierade organismer tas upp till behandling].		
3.5	Sikre den biologiske mangfoldighed i forbindelse med udsæt- ning af ikke hjemmehørende arter. [Som for 3.4].		
3.6	Fremme af adgangen til naturen. [Ikke medtaget i HP].		

3.7	Udvikling af metoder til overvågning af biologisk mangfoldighed og registrering af genressourcerne. [Det nordiske samarbejde om at bevare de genetiske resurser har varit framgångsrikt och rationellt och ger politiskt underlag för en ytterligare ambitiös satsning under den kommande programperioden. Samarbetet rör huvudsakligen kartläggning och bevarande av grödornas, husdjurens och skogens genetiska resurser. Stor vikt läggs under de kommande åren vid att fördjupa samarbete och integration utvecklas mellan de olika delarna, med syfte att uppnå en nordisk plattform för bevarande av genetiska resurser som är synlig i samhällsdebatten och upplevs som en nyttig resurs både i Norden och i det internationella samarbetet. I detta syfte ska informationsverksamheten förstärkas].		Ministerdeklaration juni 2003 om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer.	
3.8	Udvikling af metoder til at genskabe plantedække efter erosion.			
3.9	Udvikling af konsekvensvurderinger i arealplanlægningen. [Ikke medtaget i HPI].			
3.10	Kulturmiljøet som en dimension i den integrerede miljøindsats.			
3.11	Strategi for sikring af de nordiske landskaber. [Bevarandet av landskapet och dess komponenter måste alltså ske med hänsyn tagen till de kollektiva värden de bidrar med. Projekt som främjar den biologiska mångfalden i samklang med ett praktiskt jordbruk, skogsbruk och rennäring prioriteras. Det finns stort behov att inom Norden utbyta erfarenheter om hur man kan arbeta för att bevara ett rikt, levande och mångfaldigt kulturlandskap och hur detta kan förenas med ändringar i ramvillkor som följer av ändringar i internationella avtal. Under programperioden utarbetas i samarbete med miljösektorn och andra relevanta sektorer en speciell strategi för att säkra de nordiska landskapens mångfald och särprägel].			
3.12	Udvikling og intensivering af arbejdet om Arktis [Ikke medtaget i HPI].			

3.13	Biologisk mangfoldighed i land- og skovbrug: [På grund af den prioritet som området har, uarbejdes en detaljeret strategi for bevarande av den domesticerede biodiversiteten i jord- og skogsbruget utifrån riktlinjerna i detta handlingsprogram, som ett komplement till bevarandet av den vilda biodiversiteten i anslutning till kulturlandskapet.	▪ Strategi for bevaring af genetiske ressourcer i Norden. * Seminar 2001 om genressourcestrategien (FI) * Oprettelse af Nordisk Netværk for Skovgenetiske Ressourcer ▪ Ministerkonklusion august 2002 om rettigheder til genetiske ressourcer. * Nordisk program for økt aktiv, bærekraftig bruk av genressursene i Norden (NO) med bl.a. en informationsstrategi * Projekt rapport (NGR) om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer. (ANP 2003:717; NORD 2003:16). ▪ Ministerdeklaration juni 2003 om adgang og rettigheder til genetiske ressourcer.⁴⁰ * Seminar 2003 om bæredygtig forvaltning af genetisk mangfoldighed – mulighed og værdier⁴¹ * Opfølgning varetages af NGR.	▪ NEJS: National Genetic Resources Programmes - Design and Implementation (European Conference) ▪ NGR/NEJS: Adgang og rettigheder til genetiske ressourcer ▪ NGB/EU: Banking of Genetic Material and Data in Europe: Legal, Ethical and Economical Issues ▪ NGB/EU: Establishment of a European Plant Genetic Resources Information Infra Structure (EP-GRIS) ▪ NGB/EU: PGR Forum ▪ MJS: Hotade arter i skogs- og jordbrukslandskapet ▪ MJS: Innovative metoder för bevarande av skog i Norden ▪ MJS: Naturvård i skogen - en analys av sektorsarbetet skog-miljø i Norden ▪ NGB: Förutsättningar för in situ-bevarande av purhavre (Avena strigosa Schreber): inventering, insamling och planering ▪ NGB: Genetic diversity in meadow fescue (Festuca pratensis Huds.) ▪ NGH: Bärkraftig avel ▪ NGH: Bärkraftigt avelsmål ▪ NGH: Bärkraftigt utnyttjande av den röda nordiska mjölkpopulationen som genetisk resurs ▪ NGH: Forretningsidéer for nisseprodukter basert på gamle raser ▪ NGH: Inavelsprogram på data för användning i ordinarie husdjurskontrollen
------	---	---	---

⁴⁰ Omfatter umiddelbart det fællesnordiske materiale i NGB. Sverige har efterfølgende lovgivningsmæssigt overført det svenske materiale i NGB til fælles nordisk eje.

⁴¹ NGH koordinerte konferansen som ble arrangert av: Miljøverndepartementene i Norden, NMR, NGR, NGH, NSFP og NKJ

	▪ Styrke den biologiske mangfoldighed i genbanker (ex-situ). [Nordiska genbanken ska utveckla positionen som ett framstående regionalt kunskaps- och kompetenscentrum för bevarande av växtgenetiska resurser. Nordiska genbanken för husdjur (NGH) förstärks med ytterligare nordiska medel. NGH ska lägga huvudvikt vid sin i Norden unika kompetens att förmedla information mellan olika aktörer intresserade av bevarande av nordiska husdjursraser. Nätverket för bevarande av skogsgenetiska resurser ges fastare former och dess koppling till de andra delarna i den nordiska satsningen tydliggörs].	▪ NEJS: Nordisk skovbrugs frø- og planteråd (netværk for skovgenetiske ressourcer) ▪ NGB/EU: The future of European Carrot: a programme to conserve, characterise, evaluate and collect carrot and wild relatives ▪ NGB/EU: Bassica collections for broadening agriculture use, including characterising and utilising genetic variation in Brassica carinata for its exploitation as an oilseed crop ▪ NGB/EU: Evaluation and Enhancement of Avena collections ▪ NGB/EU: European Barley collection ▪ NGB: Repatriation of Nordic Barley Germplasm ▪ NGB: Evaluering av sykdomsresistens hos eplesorter i norsk klonarkiv ▪ NGB: Selektion av äkta valnöt, Juglans regia, i Danmark, Sverige och Norge ▪ NGB: Nordisk humleprojekt 2000-2002 (Humulus lupulus) ▪ NGB: Variation och diversitet i nordisk potatislök ▪ NGB: Krydder- og medicinvekster i Norden og de Baltiske land, strategier for bevaring av genresurser i marginale nyttevekster ▪ NGB: Genetisk diversitet och geografisk struktur hos NGBs potatiskollektion ▪ NGB: Kartlegging av nyttbar diversitet hos eplesorter på norsk mandatarliste ▪ NGH (NEJS): Analysis and Comparison of Genetic Diversity in Cattle Breeds of the Northern Area 2000-2003 (N-EURO-CAD) ▪ NGH: Nordiske fjørfaser ▪ NGH: Samordning och optimalisering av bevarandearbete av raser i Norden ▪ NGH: Baltiska och Nordiska nötkreatursraser i globalt sammanhang sett från molekylärgenetiskt perspektiv ▪ NGB (NEJS): Nordic-Baltic co-operation on plant genetic resources conservation and utilisation ▪ NGB (NEJS): Collaboration on plant genetic resources with the N.I.Vavilov Institute of Plant Industry (VIR)
3.14	Nordisk samarbejde om bevaring af laksen. [Ikke medtaget i HP].	▪
3.15	Udvikling af jagt indenfor rammerne af bæredygtig udvikling. [Ikke medtaget i HP].	▪

6 FØDEVARESIKKERHED (overvejende EK-Livs-ansvar)		NMR-FJSL, KG-FJSL, NEJS	NKJ [+ NKVET, NJF], CCC
6.1	Styrke den nordiske indflydelse i internationale forhandlinger og processer. [Ministerkonferensen om sikker mat från jord/fjord till bord som hölls i juni 2000 gav tydliga direktiv med fokus på att konsumenterna ska ha tillgång till säker mat. Ministrarnas direktiv ska följas upp i ett tvärsektorielt samarbete som väntas leda till att Nordens inflytande i internationella sammanhang stärks].	Ministerdeklaration om förøget fødevaresikkerhed (Grønlandsdeklarationen 2002).	
6.2	Samarbejde om udvikling af nyt regelværk i EU/EØS. [Nordiska initiativ i förhållande till behandlingen i EU av dessa frågor väntas vara av särskilt stor betydelse].		
6.3	Styrke og samordne nordisk forskning og uddannelse vedrørende fødevaresikkerhed. [Forskning om livsmedelssäkerhet prioriteras. Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning har ansvar för att följa upp detta. Hagström-rapporten har som två av sina huvudförslag fört fram behovet av ett nordiskt stamförråd för bakterier och andra smittämnen som kan överföras från djur till människor. De nordiska ländernas veterinärmedicinska centrallaboratorier har alla samma behov av att ha ett ensartat hanterings- och registreringssystem för sina stamförråd av smittämnen samt att ha det datamässigt uppbyggt enligt en gemensam stamdatabas. Man har också föreslagit detektion av antibiotika och patogena mikroorganismer i animaliska livsmedel med optisk biosensorteknik som ett viktigt område att utveckla. Det rör sig om kostnadskrävande förslag som jord- och skogsbruksministrarna vill utveckla under programperioden, i en takt som medelstildelning och intresset från aktuella sektorer tillåter].	- Ministerkonferencen Sikker mad i juni 2000 i København blev arrangeret i et tværsektorielt samarbejde (livs, jord/skov, fisk, miljø og konsumment). * Tværsektorielt projekt for økt mattrygghet i Norden (norsk formandsskab 2002) * Seminar (Norge) om forskningssamarbejde vedr. sikker mad. - Ministerdeklaration om forøget fødevaresikkerhed (Grønlandsdeklarationen 2002).	NKJ 121: Rye Bran for Health
6.4	Øget indsats mod zoonoser og sygdomsfremkaldende mikroorganismer m.v. [En gemensam nordisk politik för sjukdomar som överförs från djur till människor, till exempel salmonella, ska utvecklas. Skyddsåtgärder i Norden ska vara högsta möjliga och Norden ska tillsammans arbeta för att principen om fri inre marknad inom EU inte kommer i konflikt med kravet om mat fri från sjukdomssmitta].		- NEJS: Nordisk kursus i risikokommunikation - NEJS: Sporbarhed - NEJS: Modernisering af den offentlige kødkontrol på nordisk plan - NEJS: Zoonoser

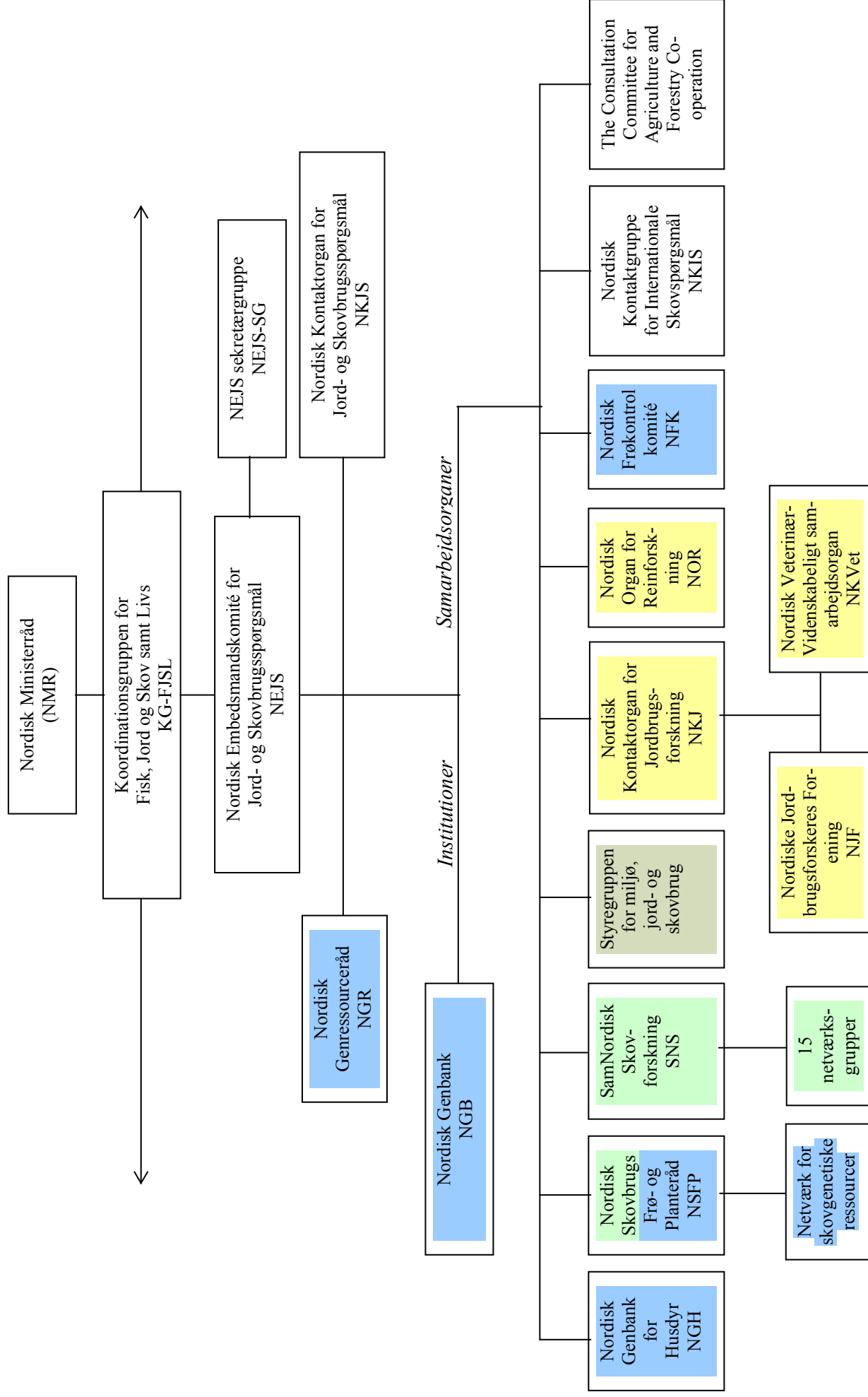
6.5	Begränsning i bruk af antibiotika og andre stoffer, som anvendes i fødevarerproduktionen. [En gemensam nordisk antibiotikapolitik på foderområdet ska utvecklas. Bakgrunden är att det globalt sett finns allvarlig oro att bakterier utvecklar resistens mot antibiotika, vilket kan leda till att många sjukdomar som idag betraktas som triviala kan utvecklas mycket allvarligt på grund av att antibiotikabehandling inte längre är verksamt. Det finns en koppling mellan denna utveckling och överanvändning av medicinering och annan användning av antibiotika i djurhållningen. Antibiotika och annan medicin till djur bör därför endast användas målinriktat för bekämpande av sjukdomar, och övervakningen av detta ska stärkas. Användningen av antibiotika som tillväxthjörjande medel ska förbjudas. Jord- och skogsbrukssektorn och livsmedelssektorn har under 1998–1999 samarbetat i en speciell ad hoc-grupp om frågor rörande foderantibiotika, salmonella m.m. Gruppens förslag ska utgöra underlag för den nordiska antibiotika- och salmonellapolitik som ska utvecklas.]	▪		▪ NEJS: Dioxiner (flere projekter)
6.6	Begrænse brugen af tilsætningsstoffer. [En politik ska föras som säkrar mat fri från miljöföroreningar och begränsar mängden tillsatssämnen. Dioxin, tungmetaller och andra miljöföroreningar ska bekämpas vid källan. Jord- och skogsbruksministerna vill verka för att detta blir en realitet i de delar av kretsloppet som ligger inom jordbruket, till exempel att förorenat foder inte används].	▪ Ministerdeklaration juni 2001 om vandmiljø og bæredygtig ressourceudnyttelse. * Food additives in Europe 2000 – Status of safety assessments of food additives presently permitted in the EU (TemaNord 2002:560)		▪ NEJS: Database vedr. EU-tilladte levnedsmiddeltilsætningsstoffer ▪ NEJS: Acrylamid, forbedret grundlag for risikovurdering
6.7	Mærkning og forbrugerinformation [Öppen dialog mellan producenterna, handeln och konsumenterna är en del i den nordiska modellen behöver stärkas. Konsumenternas möjlighet att göra kvalificerade val ska underlättas genom att en politik för märkning utvecklas, till exempel för livsmedel som baserats på genmodificerade organismer].	▪ Ministerdeklaration juni 2001 om märkning og sporbarhed af levnedsmidler og skovprodukter i international handel. * Nordisk Politik for Mærkning af Levnedsmidler (TemaNord 2002:589). * Rapport om etisk mærkning af fødevarer (TemaNord 2003:527). ▪ Ministerdeklaration juni 2003 om etisk mærkning av livsmedel.		▪ NEJS: Etisk mærkning af levnedsmidler ▪ NEJS: Ung mat/kundskab om mat i skolen (2001)
6.8	Genetisk modificerede organismer (GMO) (jvf. 3.4 og 9.9). [Genmodificerade organismer ska bli föremål för en riskvärdering, som bygger på försiktighetsprincipen].	▪		▪ NEJS: GMO-seminar
6.9	Fremme høj standard for dyre- og plantesundhed i Norden (jvf. 9.8). [En hög standard på växtoch djurhälsa prioriteras så att bruket av pesticider och läkemedel kan begränsas mest möjligt].	▪		▪

6.10	Styrke forbrugerindflydelsen på fødevareområdet, nationalt, nordisk og internationalt [Nordiskt samarbete ska användas som hänvisning för att göra också informationen om aktuella livsmedelslarm inom EU mer tillgänglig för vanliga konsumenter].	- Ministerkonferencen Sikker mad i juni 2000 i København blev arrangeret i et tværsektorielt samarbejde (livs, jord/skov, fisk, miljø og konsument). * Tværsektorielt projekt for økt mattrygghet i Norden (norsk formandskab 2002). - Ministerdeklaration om forøget fødevaresikkerhed (Grønlandsdeklarationen 2002). * Nordisk handlingsplan for å styrke forbrukerinnflytelsen på matområdet (mattrygghet og matkvalitet) (ANP 2002:772).	
HP	Nærområdet [Sætningsområdet nr 4) i den nordiska handlingsplanen om livsmedelssäkerhet "det civila samhället i Norden och närområdena" ska följas upp (se även kapitel 3). Den nordiska modellen för organisationsdemokrati har haft stor betydelse för landsbygdsutvecklingen och därmed tryggt jordbruksproduktion och produktionsförhållanden. Det är på detta område relevant att fortsätta det samarbete med närområdena som inleddes under den tidigare programperioden. Samarbete med närområdena omkring kvalitetskrav och kvalitetskontroll i jordbruksproduktionen prioriteras också, i ljuset av EU:s planerade utvidgning].	- Ett nordiskt-baltiskt jord- och skogsbruksministermöte hölls i december 2000 och resulterade i Copenhagen Declaration on Sustainable Rural Development samt upprättandet av en gemensam kommitté för samråd (The Consultation Committee for Agriculture and Forestry Co-operation between the Nordic and Baltic States). - Tallinn Declaration November 2003 on Enhanced Co-operation between the Nordic and Baltic States in the Areas of Agriculture, Forestry, Food Issues and Fisheries. * Opfølgning varetages af KG8 og NEJS8. - Tallinn Declaration November 2003 on Increased Food Safety in the Nordic-Baltic Region.	NEJS: Development of the Nordic-Baltic market for organic food

- LANDSBYUDVIKLING (er ikke et tema i BU-strategien 2001-2004)		NMR-FJSL, KG-FJSL, NEJS	NEJS, NKJ [+ NJF, NOR], MIS, CCC
HP	<i>[- erfaringensubbyte med syfte att ge underlag för förbättrad förvaltning]</i>	▪	▪ NEJS: Nordisk forskarskola om förändringsprocesser i perifera områden, NOLD
HP	<i>[- utveckling av indikatorer för hållbar landsbygdsutveckling]</i>	▪	▪ NEJS: Varför flyttar folk från landsbygden i Norden
HP	<i>[- analys av betydelsen för hållbart natur-resursutnyttjande för utvecklandet av lokala strategier och nätverk]</i>	▪	▪ NEJS: Nordiskt temaprojekt om lantbrukets framtida roller (SE: bondens nya uppdrag)
HP	<i>[- alternativa sysselsättningsmöjligheter, speciellt för kvinnor]</i>	▪	▪ NEJS: Nordic-Baltic rural women's network - micro credit ▪ NEJS: National Parks, Local Authorities and Population - in the Pursue of Joint Socio-economic Benefits; A Pilot Project in the Regions of the Kenozero and Vodlozero National Parks in Northwest Russia
HP	<i>[- faktorer som gör det mer attraktivt att bosätta sig på landet]</i>	▪	▪ NEJS: Nordiskt IT-samarbete för landsbygdsrådgivning
HP	<i>[- samarbete med närområdena]</i>	▪ Ett nordiskt-baltiskt jord- och skogsbruksministermöte hölls i december 2000 och resulterade i Copenhagen Declaration on Sustainable Rural Development samt upprättandet av en gemensam kommitté för samråd.	▪

BILAG 4

Jord- og skovbrugs sektordiagram

BILAG 5

Finansiering af handlingsprogrammet

Fisk, jord- og skovbrug, levnedsmidler	1.000 DKK					
	2001		2002		2003	
	NMR	andre	NMR	andre	NMR	andre
NMR i alt	781.836		787.220		811.263	
FJSL i alt i henhold til NMR-budget	38.063		36.180		37.159	
FJSL i % af NMR	4,87%		4,60%		4,58%	
Nordisk handlingsplan for fødevarerikkerhed (HPF)	1.042		1.064		1.087	
Projektmidler fiskeri	7.347		7.272		7.439	
Projektmidler levnedsmidler	5.325		5.437		5.825	
Jord- og skovbrugsprojekter ud over basisbevillinger (ekskl. evalueringer, o.l.)	NMR	andre	NMR	andre	NMR	andre
NGB inkl. Vavilov + baltiske genbanker	1.041	4.776	954	5.100	436	10.026
NGH inkl. (N-EURO-CAD)	644	926	544	989		931
NEJS-projekter til jordbrug	382		1712		880	
NEJS-projekter til skovbrug (inkl. 1/3 NSFP)	960		100		523	
NEJS-projekter til gener og biodiversitet (inkl. 2/3 NSFP)	1.015		1567		1.223	
NEJS-projekter til levnedsmidler	960		2935		2.992	
NEJS-projekter til landsby	700		1000		625	
MJS-jordbrug ¹	2.475		3.278		2.684	
MJS-gener og biodiversitet (inkl. NGR)	1.067		1.524		693	
NKJ		18.530		14.801		12.552
SNS		8.258		6.182		7.139
I alt	9.243	32.490	13.614	27.072	10.056	30.648
Heraf NEJS-projektmidler inkl. NSFP samt andel til MJS (50%)	5.951		4.363		4.308	
Andre projektmidler inkl. HPF og miljøsektorbidrag til MJS ²	3.292		9.251		5.748	
Jord- og skovbrugsprojekter i alt NMR	9.243	32.490	13.614	27.072	10.056	30.648
NGB basisbevilling	8.810		8.255		8.697	
NGH basisbevilling	3.066		3.130		3.134	
NKJ basisbevilling	1.066		1.088		1.087	
SNS basisbevilling	5.456		5.571		5.580	
Jord- og skovbrug i alt	27.641	32.490	31.658	27.072	28.554	30.648
	60.132		58.729		59.202	
Fordeling til prioritetsområder, 1.000 DKK	NMR	andre	NMR	andre	NMR	andre
Bæredygtigt jordbrug	3.923	18.530	6.078	14.801	4.651	12.552
Bæredygtigt skovbrug	6.416	8.258	5.671	6.182	6.103	7.139
Genetiske ressourcer og biologisk diversitet	15.643	5.702	15.974	6.089	14.183	10.957
Levnedsmiddelsikkerhed	960		2.935		2.992	
Landsbyudvikling	700		1.000		625	
I alt	27.641	32.490	31.658	27.072	28.554	30.648
	60.132		58.729		59.202	
I alt fisk, jord og skov, levnedsmidler	72.804		71.438		72.466	
Fordeling til prioritetsområder, %	"andre" i % af i alt		fordeling NMR		fordeling i alt	
Bæredygtigt jordbrug	76%		17%		34%	
Bæredygtigt skovbrug	54%		21%		22%	
Genetiske ressourcer og biologisk diversitet	33%		52%		38%	
Levnedsmiddelsikkerhed	0%		8%		4%	
Landsbyudvikling	0%		3%		1%	
I alt	51%		100%		100%	

¹ Omkostninger til administration o.l. indregnet med 10 % (beregnet)

² Indgår ikke i summen for "FJSL i alt i henhold til NMR-budget"